

Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai

Mediju, Saeimas debašu un likumdošanas iniciatīvu monitorings Starpziņojums par 2007. gada martu - jūniju

Ievads

Demokrātiskās līdzdalības būtība nosaka nepieciešamību izvairīties no kādas grupas vai minoritātes izslēgšanas no publiskās telpas. Līdz ar to, viedokļu līderu un likumdevēju atbildība ir uzturēt sabiedrībā iekļaujošu attieksmi pret minoritāšu, dažādu sabiedrības grupu un nevalstisko organizāciju klātbūtni publiskajā telpā.

Latvijā pastāv valsts programmas pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai, iecietības un integrācijas veicināšanai. Tanī pašā laikā, politiķu runas un izteikumi presē un Saeimā bieži nonāk tiešā pretrunā ar šo programmu mērķiem un aizskar dažādu sabiedrības grupu un minoritāšu cieņu. Politikā nereti publiski apšaubā minoritāšu un nevalstisko organizāciju tiesības uz līdzdalību politikas procesā. Tiek izteiktas šaubas, vai tiesības paust pilsonisku nostāju publiskajā telpā ir arī seksuālām minoritātēm un tām NVO, kas bieži publiski kritizē valsts pārvaldes un likumdevēju darba nepilnības. Daļa politiķu un citu viedokļu līderu (piemēram, žurnālisti) kritizē nepilsoņu naturalizācijas lietderību, norādot uz nepilsoņiem un naturalizētajiem pilsoņiem kā uz draudu valsts interesēm. Šādi izteikumi ne tikai nesekmē sabiedrības integrāciju un naturalizāciju, bet arī vairo neiecietību sabiedrībā un apdraud līdzdalības un līdztiesības principus Latvijas demokrātijā.

Līdz šim Latvijā neiecietības izpausmes politiskajā diskursā netika sistemātiski monitorētas, kā arī netika identificēti leģitimējošās un deleģitimējošās politiķu runas piemēri.

Projekta **Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai** mērķi ir:

1. Nostiprināt NVO un minoritāšu tiesības uz redzamību publiskajā telpā un uz līdzdalību politiskajā procesā. Lai sasniegtu šo mērķi, projekta gaitā tiek sistemātiski identificēti šķērslī demokrātiskai līdzdalības izpratnei viedokļu līderu, likumdevēju un mediju diskursā.
2. Veicināt mediju un viedokļu līderu atbildīgu attieksmi pret savu lomu komunikācijā ar sabiedrību, identificējot neiecietīgus izteikumus par minoritātēm mediju publikācijās un Saeimas debatēs, kā arī analizējot likumdošanas iniciatīvas, kuru mērķis ir ierobežot kādas grupas pieeju līdzdalībai politiskajos procesos un iespēju baudīt demokrātiskas tiesības.
3. Aicināt žurnālistus, NVO pārstāvjus un politiķus uz dialogu par demokrātiskās līdzdalības principiem ar mērķi nostiprināt iekļaujošu un liberālu attieksmi pret dažādu sabiedrības grupu, minoritāšu un NVO līdztiesīgu un redzamu līdzdalību sabiedriskajos un politiskajos procesos.

Šajā ziņojumā ir apkopoti mediju monitoringa, kā arī Saeimas debašu monitoringa un likumdošanas iniciatīvu monitoringa rezultāti par laika posmu no 2007. gada 1. marta līdz 2007. gada 15. jūnijam.

Monitoringa metodoloģijas pamatojums

Mediju un Saeimas debašu monitoringa metodoloģija tika izstrādāta, piesaistot starptautisko diskursa analīzes ekspertu - Karltonas Universitātes (Kanāda) profesoru Robertu Guldu (Robert Gould).

Monitoringa metodoloģija pamatojas atziņā, ka demokrātiska politika nav iespējama bez pēc iespējas plašākas sabiedrības iesaistīšanās politikas mērķu apspriešanā, ņemot vērā dažādu grupu, tai skaitā minoritāšu, intereses un veidojot optimālus apstākļus debatēm publiskajā telpā.

Pilsonības (*citizenship*) jēdziens līdzdalības demokrātijā iziet ārpus juridiskā jēdziena rāmjiem, norādot uz iedzīvotāju iesaistīšanos sabiedriskajos un politiskajos procesos visos līmeņos. Kā apgalvo pētnieki Fairclough, Pardoe un Szerszynski, 'administratīvie un juridiskie diskursi, tāpat kā populāra kultūra, nodrošina cilvēkiem vairākus ceļus pilsonības apziņai. Dažādas prakses, tādas kā līdzdalība referendumos, vēstuļu rakstīšana avīzēm un deputātiem, civiltiesiskās procedūras... dažādas līdzdalības izpausmes, gājieni un demonstrācijas veido praktisko izpratni un pieredzi, kas saistās ar 'pilsonības' apzīmējumu.'¹ Līdz ar to, publiskā līdzdalība sabiedriskajos procesos un politikā (vārda visplašākā nozīmē) ir demokrātiskās pilsonības neatņemama sastāvdaļa.

Mēģinot ierobežot dažādu sabiedrības grupu redzamību publiskajā telpā, to piekļūvi sabiedriskajiem pakalpojumiem, to līdzdalību sabiedriskās politikas procesos vai arī to potenciālo iespēju iekļaušanai juridiski definētajā pilsoņu kopienā, tiek ierobežots demokrātiskās pilsonības institūts valstī. Neiecietības diskurss, norādot uz dažu iedzīvotāju grupu izslēgšanu no 'tautas' vai apšaubot to tiesības paust savus uzskatus vai tiesības uz publisku redzamību, nodara līdzīgu kaitējumu demokrātiskajai pilsonībai.

Diskursa ētikas principus savā laikā formulēja Jirgens Habermass, un šos principus joprojām plaši izmanto diskursa pētnieki, tai skaitā pētījumos par parlamentāro diskursu. Šie principi ir līdzdalība (diskusijai jābūt atvērtai visiem dalībniekiem), argumentu pamatošana un pamatotība, cieņa (tai skaitā pret grupām, kurus skar piedāvātā politikas izvēle, kā arī pret citu diskusijas dalībnieku argumentiem), konsensa meklēšana (gatavība uzklaut un pārliecināšanas gadījumā pieņemt citu argumentus/ atrast kompromisu) un patiesīgums.²

Monitoringa grupa ar teksta analīzes palīdzību identificē gadījumus, kad tiek izmantotas izslēdzošās (deleģitimējošās) stratēģijas attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām. Šādos gadījumos tiek iedarbināts tas, ko diskursa pētnieki sauc par 'pieejas kontroles' mehānismu, caur runas struktūrām veidojot varas attiecības un izslēdzot

¹ N. Fairclough, S. Pardoe and B. Szerszynski. 'Critical Discourse Analysis and citizenship'. A. Bora un H. Hausendorf (red.). Constructing citizenship. 2003.

² J. Habermas. Theorie des kommunikativen Handelns. 2 sējumi. 1981.

opponentus un 'nevēlamas' grupas.³ Identificējot deleģitimējošo stratēģiju gadījumus deputātu runās vai mediju tekstos, tiek fiksēti gadījumi, kad runātāji un rakstītāji pārkāpj cieņas, argumentu pamatošanas un pamatotības principus, tādā veidā aicinot uz kādas grupas izslēgšanu no publiskās telpas un politikas.

Piemēram, Saeimas debašu monitoringā tika identificētas 7 svarīgākās deleģitimējošas stratēģijas, kuras var identificēt pēc izteikuma mērķiem attiecībā uz definēto grupu:

- 1.stratēģija** - Pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas/ politikas
- 2.stratēģija** - Pamato grupas tiesību ierobežošanu
- 3.stratēģija** - Sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti
- 4.stratēģija** - Noniecina grupas definētās problēmas
- 5.stratēģija**- Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai
- 6.stratēģija** - Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama
- 7.stratēģija** – Pašmarginalizācija (izmanto grupas pārstāvji vai grupas tiesību aizstāvji).

Katrā stratēģijā ir iespējamās vairākas apakšstratēģijas, kas palīdz sasniegt izteikuma pragmatisko mērķi (attaisnot izvēlēto stratēģiju). Piemēram, attiecībā uz pirmo stratēģiju, kas pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas, tika identificētas šādas apakšstratēģijas (argumentācijas):

- "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu
- norāde uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas / valsts pastāvēšanai
- grupas asociācija kopumā ar nelabvēlīgu parādību
- prasības paplašināt minoritātes tiesības tiek skaidrotas kā mēģinājums panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu
- norāde uz grupas iekšēju / mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu.

Deleģitimējošo stratēģiju gadījumi, kā arī aizspriedumainas valodas (pieņēmu, vulgārismu) izmantošanas gadījumi, tika apkopoti monitoringa tabulās, identificējot izteikuma autoru (avotu), partiju un grupu, attiecībā uz kuru izmantota stratēģija.

³ T. A. Van Dijk. 'Principles of critical discourse analysis'. Discourse and Society, 4 (2).

I. Saeimas plenārsēžu debašu monitorings 2007.gada marts-jūnijs

Plenārsēžu debašu monitorings aptver:

1. Deleģitimējošo stratēģiju izmantošanu attiecībā uz dažādām grupām;
2. Leģitimējošo stratēģiju izmantošanu attiecībā uz dažādām grupām;
3. Deputātu nepiedienīgas valodas gadījumus – vulgārismus, personiskus apvainojumus, aizspriedumainus pieņēmumus.

1. Deleģitimējošo stratēģiju izmantošana attiecībā uz dažādām grupām

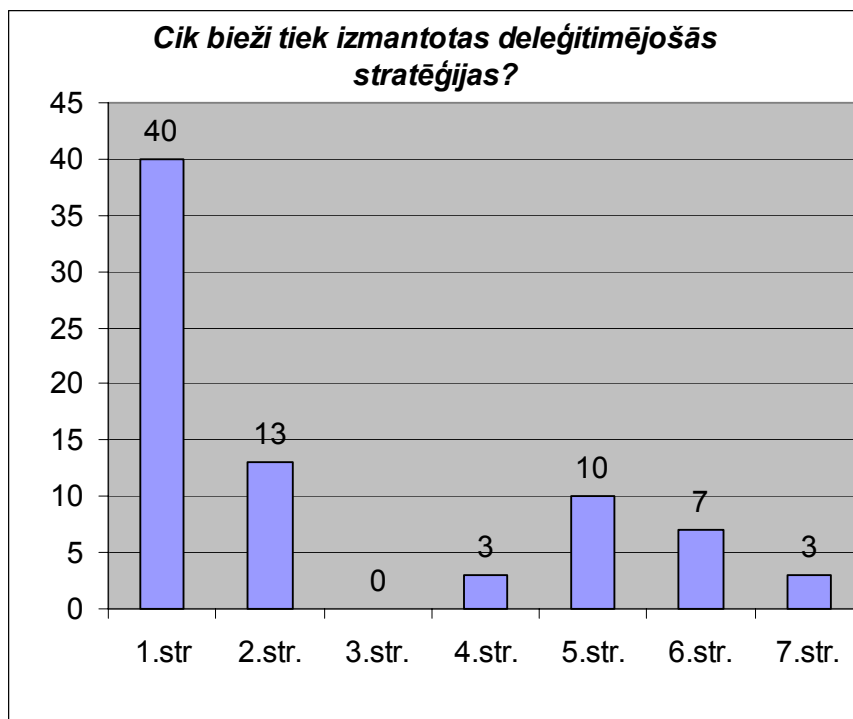
"[...] Un šinī brīdī, ja latviešu tautības Saeimas deputāts neatbalsta šādu priekšlikumu, tad man tiešām rodas jautājums: „Kāda ir viņa pamattautība, un kāda ir viņa paša pamatvaloda?” Es aicinu balsot! Par to, ka šeit šis grupējums neatbalstīs šo priekšlikumu, par to nav ko brīnīties, jo tā ir viņu cīņas metode... Es ļoti aicinu jebkuru Saeimas latviešu deputātu atbalstīt mūsu priekšlikumu." *(deputāts J.Dobelis par priekšlikumu aizliegt pašvaldību vēlēšanās pieteikt personas, kas nepietiekami pārvalda latviešu valodu, 2007.gada 26.aprīļa plenārsēde)*

Šajā monitoringa sadaļā ar teksta analīzes palīdzību identificēti gadījumi, kad deputāti plenārsēžu laikā izmantoja izslēdzošās (deleģitimējošās) stratēģijas attiecībā uz dažādām sabiedrības grupām.

Kopīgais katras stratēģijas izmantošanas skaits norādīts tabulā 1.1. Tas liecina par to, ka izplatītākā izslēgšanas stratēģija, ko izmanto deputāti, runājot par atsevišķam sabiedrības grupām, **pamato grupu izslēgšanu no sabiedriskās telpas un politikas**. Turklāt, kā rāda tabula 1.2, izplatītākā argumentācija šajā gadījumā balstās uz kategorijām **"mēs" un "viņi"**, runājot par politiku kā "mūsu" lietu. Tā ir viena no klasiskām izslēgšanas stratēģijām poliskajā diskursā. Diskursīvu aktu (tekstu, izteikumu) mērķis šajā gadījumā ir nodrošināt konkrētu sociālu un politisku apstākļu (piemēram, sabiedrības dalīšanās 'latviešos' un 'nelatviešos') un runātajam vēlamo varas attiecību saglabāšanu.⁴

⁴ R. Wodak, R. de Cilia, M. Reisigl un K. Liebhardt. The Discursive Construction of National Identity. University of Edinburgh 1999, 8.

1.1 Izslēdzošās (deleģitimējošās) stratēģijas deputātu uzstāšanās plenārsēžu laikā

1.stratēģija	Pamato grupas izslēgšanu no publiskas telpas/ politikas
2.stratēģija	Pamato grupas tiesību ierobežošanu
3.stratēģija	Sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti
4.stratēģija	Noniecina grupas definētās problēmas
5.stratēģija	Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai
6.stratēģija	Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama
7.stratēģija	Pašmarginalizācija

1.2 Deleģitimējošās stratēģijas un apakšstratēģijas (argumentācija): gadījumu skaits.

Stratēģija	Veids	Gadījumu skaits
1. Pamato grupas izslēgšanu no publiskas telpas/ politikas		40
	a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	29
	b) Asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	4
	c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	3
	e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	1
	f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	3
2. Pamato grupas tiesību ierobežošanu		13
	a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	1
	b) Asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	1
	c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	2
	f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	0
	g) norāda, ka grupa "nav pelnījusi" attiecīgās tiesības	9
3. Sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti		0
4. Noniecina grupas definētās problēmas		3
	c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	1
	d) noliedz grupu definētās problēmas kā neeksistējošas, izdomātas	1
	I) Citas taktikas	1
5. Norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai		10
	b) Asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	6
	c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	2
	e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	0
	h) Norāda uz grupas radītajām izmaksām nodokļu maksātājiem	2
6. Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama		7
7. Pašmarginalizācija		3

Tabula 1.3 ar piemēru palīdzību ilustrē izplatītākās no deputātu izmantotajām izslēdzošajām stratēģijām un apakšstratēģijām, norādot arī, attiecībā uz kurām sabiedrības grupām tika izmantotas šīs stratēģijas. **Starp šīm grupām ir nepilsoņi, nelatvieši, jaunpilsoņi, jaunie imigranti, seksuālās minoritātes, NVO, vecāka gadagājuma cilvēki un romi.**

1.3 Cik bieži tiek izmantotas atsevišķas apakšstratēģijas un uz kurām grupām tās tiek attiecinātas?

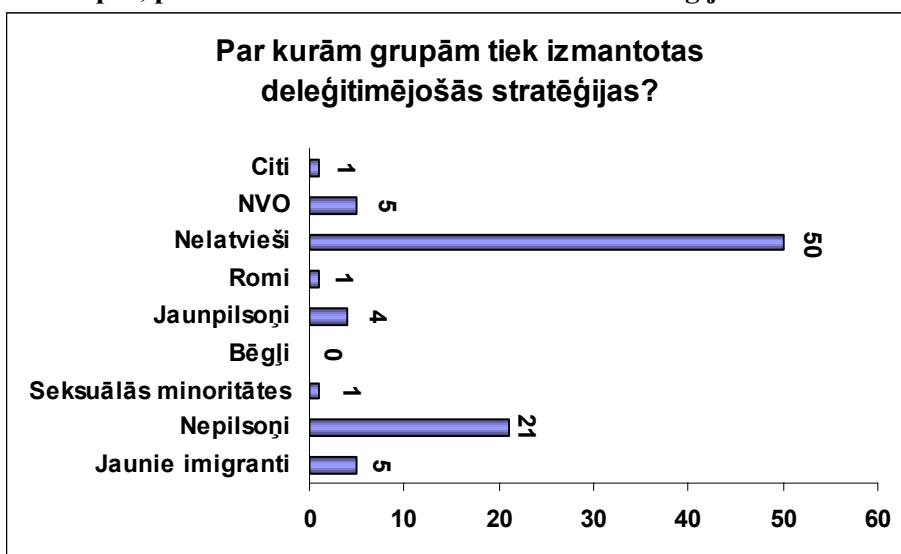
Veids	Gadījumu skaits	Grupas, uz kurām tiek attiecināts
a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu	30	Nepilsoņi, nelatvieši, jaunpilsoņi, jaunie imigranti, seksuālās minoritātes, NVO
<p>J.Dobelis (TB/LNNK frakcija). Gadiem ilgi ir bijusi šī stīvēšanās Saeimā, gadiem ilgi šitie visi ir mēģinājuši iedabūt iekšā to 8.martu. Šoreiz otrajā lasījumā izdevās ar lielām mokām, ar dažām balsīm to dabūt iekšā tikai tāpēc, ka diemžēl latviešu politiķi bija neuzmanīgi un nepievērsa uzmanību tam, kā viņi pārvērs savu kalendāru, kā viņi pārvērs savu attieksmi pret savu vēsturi. Kāpēc tieši krievu avīzes bija stāvā sajūsmā pēc otrā lasījuma un ar tādu saldenu prieku paziņoja par to, ka beidzot taču esot kaut kas panākts? Kolēģi, es saprotu, ka kreisie paliek kreisie, viņi tādi ir dzimuši, un viņi tādi aizies nebūtībā. Nekas tur nemainīsies! Veltas cerības, ka viņus uz kaut ko var piedabūt. Taču es vērsos pie latviešu deputātiem – pie pozīcijas un opozīcijas latviešu deputātiem. Nepieķēziet mūsu kalendāru!"</p>		
b) Asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību	11	Nelatvieši, NVO, nepilsoņi
<p>P.Tabūns (TB/LNNK frakcija): " Par šo problēmu esmu runājis gadu gadiem - gan kā žurnālists „Latvijas Radio” komentāros un intervijās, gan visu piecu Saeimu darbības laikā. Nepārtraukti, visu laiku esmu aicinājis kolēģus no visām partijām, kādas vien te ir nākušas, bijušas un pazudušas, padomāt par to. Arī jūs esmu uzrunājis un aicinājis beidzot saprast šo kritisko situāciju, kādā mēs esam nonākuši šīs nogaidīšanas, baidīšanās un bezdarbības rezultātā. Jo, pasarg Dievs, pateikt kaut ko tādu tiem, kuriem īstā vieta ir pavisam kur citur, nevis Latvijā, bet gan Krievijā, Ukrainā, Baltkrievijā - visās bijušajās padomju socialistiskajās republikās. Viena liela daļa, kuri nist šo zemi, nist latviešus, bet dzīvo šeit... viņi to dara tikai tādēļ, ka viņiem te ir daudz izdevīgāk. Viņiem te ir bizness, dzīvokli, visas iespējas... Latviešu valodu viņi negrib ne dzirdēt. Tā esot sunu valoda!</p>		
c) rāda prasības paplašināt minoritātes tiesības kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu	8	Nelatvieši, nepilsoņi, jaunie imigranti, jaunpilsoņi
<p>V.Lācis (ZZS frakcija): "Tā vispār ir godīga lieta - atgriezties savā Tēvzemē! Šinī gadījumā izņēmums ir varbūt Īrija un mūsu katastrofālais stāvoklis. Taču, vispār ņemot, tas cilvēks, kurš bēg no savas Tēvzemes, manā skatījumā, nekādu cieņu nepelna. Es domāju, ka TB/LNNK priekšlikums visādā ziņā ir atbalstāms, un arī mani uztrauc šī vienaldzība, ko es redzu šajā zālē. Ja tas tā notiks - un es to atkārtu jau otrreiz savas neilgās darbības laikā šajā Saeimā - tad šis kreisais spārns pavirzīsies uz vidu. Noteikti! Noteikti tas tā būs. Es aicinu atbalstīt TB/LNNK priekšlikumu par repatriāciju - par okupācijas varas ieviesto svešautiešu repatriāciju uz viņu dzimteni."</p>		
d) noliedz grupu definētās problēmas kā neeksistējošas, izdomātas	1	Nepilsoņi, nelatvieši
<p>V.Lācis (ZZS frakcija): "Kādas tad ir šīs starptautisko tiesību normas? Pašreizējā stāvoklī nekas nav mainījies. Proti, 1985.gadā ANO Ģenerālā Asambleja pēc ilgstošām starptautisko tiesību ekspertu veiktām pārbaudēm pieņēma paskaidrojumu, kurš saucas „To cilvēku tiesības, kas nav tās valsts pilsoņi, kurā viņi atrodas”. Tādi ir vairākums no Latvijas krieviem un tā sauktajiem krievvalodīgajiem. Tur taču ir skaidri pateikts, ka jums nedrīkst būt tiesības prasīt kaut kādas privilēģijas un ka jums ir jāpiemērojas pamatnācijai - jāciena tās kultūra, valoda un tā tālāk. Viss tur ir skaidri pateikts! Taču jūs nekaunīgi - tiešām nekaunīgi, kolēģi! - katrā nākamajā reizē atkal uzbāzāties ar neesošām cilvēktiesībām.</p>		
e) norāda uz grupas iekšējo/ mentālu nepilnvērtību kā uz izslēgšanas pamatu	1	Vecāka gadagājuma cilvēki

I.Līdaka (ZZS frakcija): "Un vēl. Ja vajag izvēlēties mašīnu, tad no divām vienlīdz komfortablām, ātrām un tādām, kas ir par vienādu cenu, es noteikti izvēlēšos jaunāko, jo tā ilgāk kalpos un katrs ieguldījums tās remontā būs tā vērts. Jo cilvēks jaunāks, jo tam vieglāk sākt dzīvi no jauna. Jā, jo Valsts prezidentam jau jāsāk būs dzīve no jauna: jāmaina būs dzīves ritms, ieradumi, un arī būs jāmācās."		
f) norāda uz grupas it kā radīto apdraudējumu tautas/ valsts pastāvēšanai	3	Nepilsoņi, nelatvieši
P.Tabūns (TB/LNNK frakcija): " Tagad parlaments lielā mērā ir pārvērties par kreiso spēku muskuļu demonstrēšanas vietu, jo viņi nepieņem šīs valsts likumus un tikumus. Nepieņem! Un dara visu, lai uzbruktu Latvijas neatkarībai, Latvijas Satversmei, Latvijas likumiem. Kas gan tas ir?! Vai Satversmē un likumos nav ierakstīta nepilsoņu vieta šeit, Latvijā? Bet katrā Saeimas sēdē mums atkal un atkal ir jādzird par šīm lietām. [...] Un viņu aizstāvāmie - pāri par 400 tūkstošiem nepilsoņu, mūsu dumjības dēļ, ja viņi to būtu īsti gribējuši, varēja kļūt par pilsoņiem. Un kas tad būtu Tad šeit, Saeimā, sēdētu vismaz 50 šitādi „sarkanie”! Un kas tad notiktu Latvijā? Kad mēs to reiz apjautīsim un sapratīsim? Diemžēl nepilsonis Latvijā - runāsim skaidru valodu! - ir nevis potenciālais resurss, kā te mēdz izteikties un arī šodien izteicās, bet gan eksistējošs drauds Latvijai, Latvijas neatkarībai, jo viņi, lūk, negrib kļūt par Latvijas pilsoņiem. [...] Kad beigsies Saeimas darba torpedēšana no šo „sarkano” puses? Viņu vēlme pārņemt varu un restaurēt padomju sistēmu šeit."		
g) norāda, ka grupa "nav pelnījusi" attiecīgās tiesības	9	Nepilsoņi, jaunie imigranti, jaunpilsoņi, nelatvieši
Dz.Zaķis (frakcija „Jaunais laiks”): "Tagad klausieties tālāk uzmanīgi! Klausieties uzmanīgi! Ja, teiksim, kāds Latvijā dzīvojošs gruzīns, kurš nav Latvijas pilsonis, bet kurš ir saņēmis šādu diplomu, vienalga, kurā augstskolā, - ja viņš Eiropas Kopienas Tiesā vai Eiropas Cilvēktiesību tiesā iesniegs prasību un uzvarēs, tad mums, pastāvot kaut kādiem apstākļiem, iespējams, arī šādiem divainiem tipiniem būs jāsniedz šis akcepts."		
h) Norāda uz grupas radītajām izmaksām nodokļu maksātājiem	2	Jaunie imigranti, nelatvieši
V.Lācis (ZZS frakcija): "[...] Kā mēs zinām, tagad arī ļoti liberālā Nīderlandes valdība ir pieņēmusi noteikumus imigrantiem, kuri ierodas Nīderlandē ar atļauju. Es vēlreiz uzsveru: viņiem vispirms ir jāsamaksā zināma naudas summa, turklāt diezgan ievērojama summa, par šo iebraukšanu, un viņiem jau pēc ierašanās zināmā līmenī ir jāmaksā valsts valoda. Tātad, Plinera kungs, jūsu teiktais, ka krievu tautības bezdarbniekiem tiek izšķērdētas milzīgas summas... Es jums piekritu, ka šīs summas nav jātērē."		
I) Citas taktikas	1	Romi
V.Buzajevs (PCTVL frakcija): " Varētu likties, ka Latvijā pastāvošā masu bezpilsonība un krievvalodīgās kopienas pārstāvju diskriminācija, kas eksistē jau ilgāk nekā 15 gadus, - tās ir lietas, kuras pelna daudz vairāk uzmanības. Taču, uz tām raugoties, izglītotā Eiropa piever acis, dodot priekšroku vienīgi čigānu minoritātes bēdīgā stāvokļa apsekošanai Austrumeiropas valstīs."		
j) Norāda, ka grupas atrašanās Latvijā nav vēlama	7	Nelatvieši, nepilsoņi
J.Dobelis (TB/LNNK): "[...] Nacionālistus necieš tādi cilvēki, kuriem ir vienkārši mazvērtības komplekss. Tie ir dažādi grabešņi un barkšņi, kuriem nav savas tēvzemes, kuriem nav savas tautas, kurus var nopirkt jebkura cita tauta, un tā viņi vazājas pa pasauli bez savas dzimtenes un bez savas tautas. Nu redziet! Pēdējā laikā taču tik jauki rīkojas mūsu kaimiņzeme Krievija, jau ilgāku laiku saukdama atpakaļ uz dažādiem etniskajiem laukiem[.] Lūk! Šādā te gaisotnē cilvēki, kam Latvijā ir neērti, kam ir problēmas ar valsts valodu... kādi tad viņiem vairs ir tie sarežģījumi? Kā jūs redzējat, pats Krievijas vēstnieks viņus ļoti laipni izvadīja... Līdz ar to viss ir kārtībā!"		
k) Pašmarginalizācija	3	Nelatvieši, nepilsoņi
V.Buzajevs (PCTVL frakcija): " 21.gadsimtā uz katru Latvijas pilsoni, bez šaubām, iznāk mazāk vergu, nekā 21.gadsimtā pirms mūsu ēras tas bija attiecībā uz vienu brīvo Ēģiptes iedzīvotāju. Bet 60 procentiem Liepājas krievu iedzīvotāju ir tādas pašas tiesības vēlēt pilsētas mēru, kādas tās bija pirms 4000 gadu piramīdas celtniekiem attiecībā uz sava vagara vēlēšanām. Un viņiem to ir tikpat daudz, cik Salaspils koncentrācijas nometnē ieslodzītajiem - ievēlēt savu uzraugu. [...] Materiālos jūs būtu redzējuši attiecīgo tabulu. Tur jūs būtu redzējuši arī Latvijai adresētas starptautiskas rekomendācijas par nepilsoņu pielaišanu balsošanai vietējās vēlēšanās. No šiem materiāliem izriet, ka Latvija paliek par vienu no tādām pasaules valstīm, kas līdzinās senajai vergturu Ēģiptei vai Salaspils koncentrācijas nometnei."		

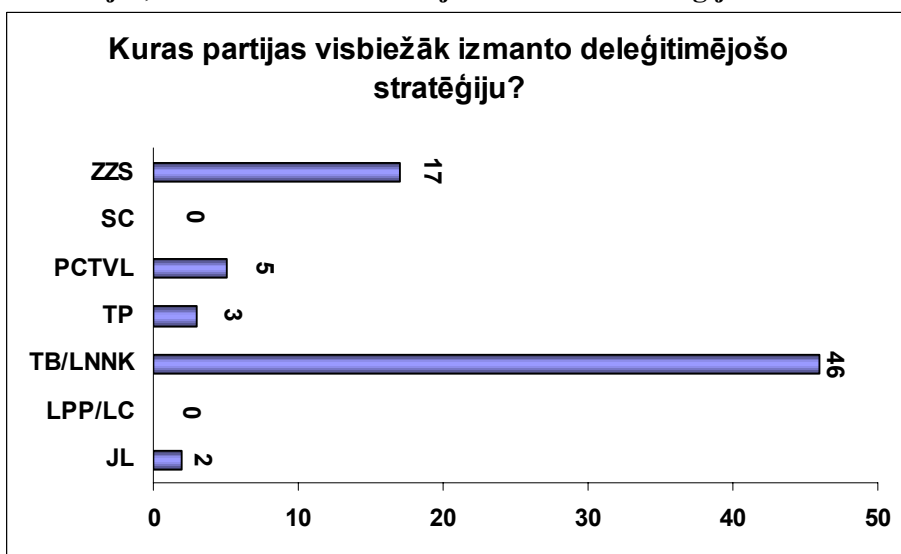
Tabulas 1.4 un 1.5 ļauj saprast, pret kurām grupām sabiedrībā visbiežāk tika vērstas deputātu izmantotās izslēdzošās stratēģijas, un kuras partijas visbiežāk izmantoja šīs stratēģijas. **Vairākums gadījumu, kad deputāti izmanto izslēdzošās stratēģijas, attiecas uz vienu grupu – nelatviešiem.** Tas liecina par spēcīgu nacionālisma diskursu Saeimā, ko apstiprina arī tas, ka visbiežāk no Saeimā pārstāvētām partijām izslēdzošās stratēģijas izmanto partijas TB/ LNNK un ZZS.

Tas, ka Saeimas politiskais diskurss ir tendēts uz nelatviešu izslēgšanu no publiskās telpas un politikas, ir bīstama tendence, jo tā ir pretrunā ar valsts konstitucionālajiem pamatiem. Saskaņā ar Satversmi vara Latvijā pieder visiem pilsoņiem, un visi pilsoņi ir līdztiesīgi, neatkarīgi no viņu tautības.

1.4 Grupas, pret kurām tika vērstas izslēdzošās stratēģijas

1.5 Partijas, kas visbiežāk izmantoja izslēdzošās stratēģijas

2. Leģitimējošās stratēģijas Saeimas plenārsēdēs

“Es gribu jums atgādināt, ka arī šie cilvēki, nepilsoņi, maksā nodokļus un ka arī viņiem ir tiesības ieteikt vietējai pašvaldībai, kuru fasādi vai kuru ielu vajadzētu labot... Tas ir jautājums tīri par to, lai mūsu Latvija izskatītos labāk un lai pašvaldībā būtu varbūt vairāk to pārstāvju, kurus atbalsta nepilsoņi. “
A.Klementjevs (frakcija „Saskaņas Centrs”) par pašvaldību vēlēšanu tiesību piešķiršanu nepilsoniem)

Paralēli deleģitimējošo stratēģiju izmantošanai, deputāti izmantoja arī leģitimējošās jeb iekļaujošās stratēģijas: tādos gadījumos runātājs pamatoja grupas tiesības uz līdzdalību publiskajā sfērā un politikā, pieeju resursiem, vai arī uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī. Pie leģitimējošām stratēģijām tika pieskaitīti arī gadījumi, kad runātājs norādīja uz grupas pakārtoto stāvokli un uz varas attiecībām kā uz problēmu, vai arī norādīja, ka "mēs" - "viņi" sadalījums nav leģitīms.

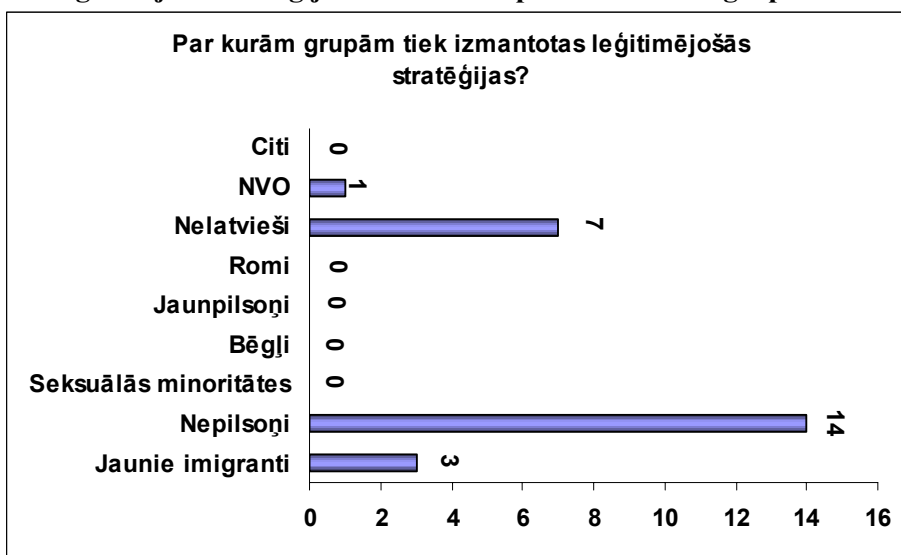
2.1 Leģitimējošo stratēģiju izmantošana

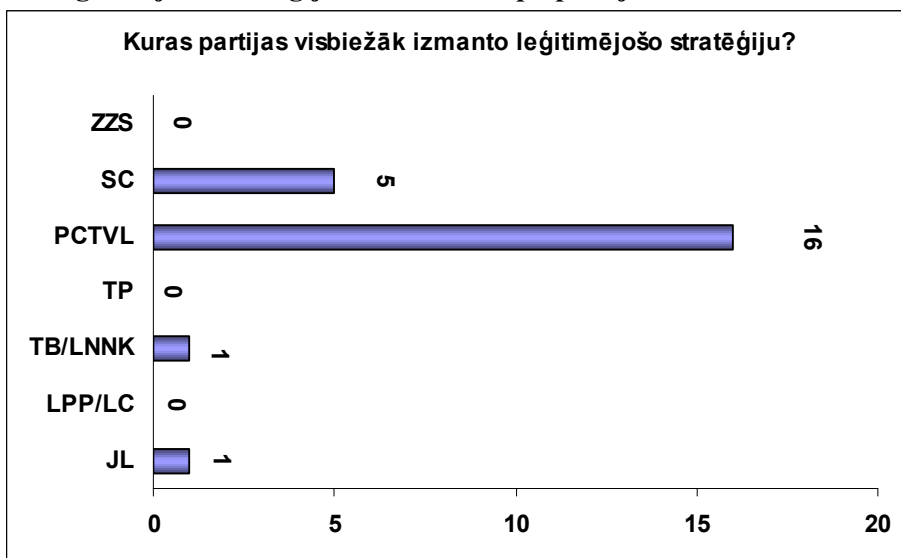
1.stratēģija	Norāda uz grupas ieguldījumu sabiedrībā, valstī
2.stratēģija	Norāda uz to, ka grupai ir tiesības uz līdzdalību, pieeju resursiem, etc.
3.stratēģija	Norāda uz varas attiecībām, grupas pakārtoto stāvokli kā uz problēmu
4.stratēģija	Norāda, ka "mēs" - "viņi" sadalījums nav leģitīms

Kā var redzēt tabulā 2.2, divas grupas, attiecībā uz kurām visbiežāk tiek izmantotas leģitimējošās stratēģijas, ir tas pašas, pret kurām biežāk ir vērstas deleģitimējošās stratēģijas: nelatvieši un nepilsoņi. Tas norāda uz to, ka **šo grupu vieta sabiedrībā un to tiesības uz klātbūtni publiskajā telpā ir jautājums, kas bieži polarizē viedokļus Saeimā**, un ka šo grupu diskursīvā izslēgšana izraisa pretestību. Tomēr ir jāņem vērā, ka absolūtais vairākums leģitimējošo stratēģiju izmantošanas gadījumu nāk no divām opozīcijas partijām, kas pārstāv pārsvarā vēlētajus-nelatviešus (tabula 2.3). **Tas nozīmē, ka pārejās Saeimas partijas (JL, TP, LPP/LC) neuzskata par nepieciešamu pretoties nelatviešu kā sabiedrības grupas retoriskai izslēgšanai no publiskās politikas lauka un neiebilst pret to, ka politiskais diskurss Saeimā bieži balstās uz divu iedzīvotāju kategoriju pretnostatīšanu pēc principa ‘mēs’ un ‘viņi’.**

2.2 Leģitimējošo stratēģiju izmantošana par sabiedrības grupām

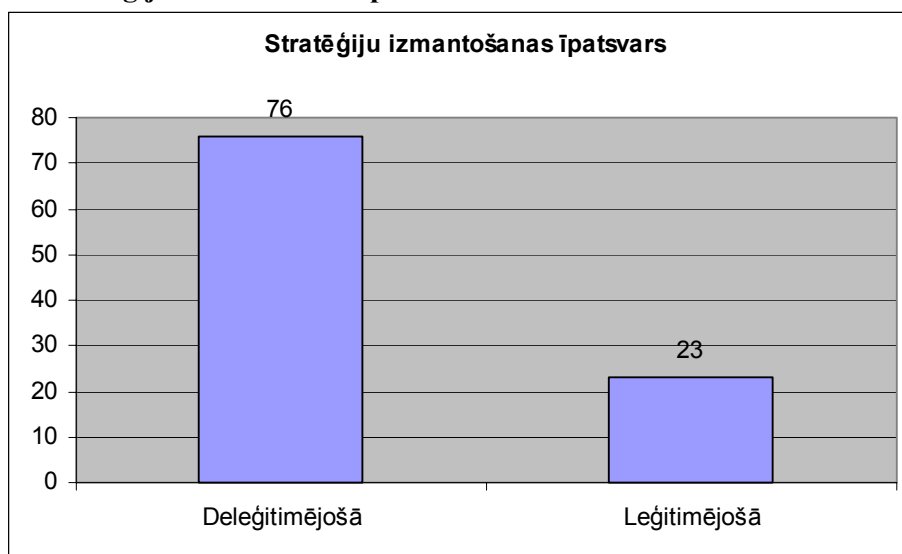
2.3 Leģitimējošo stratēģiju izmantošana pa partijām

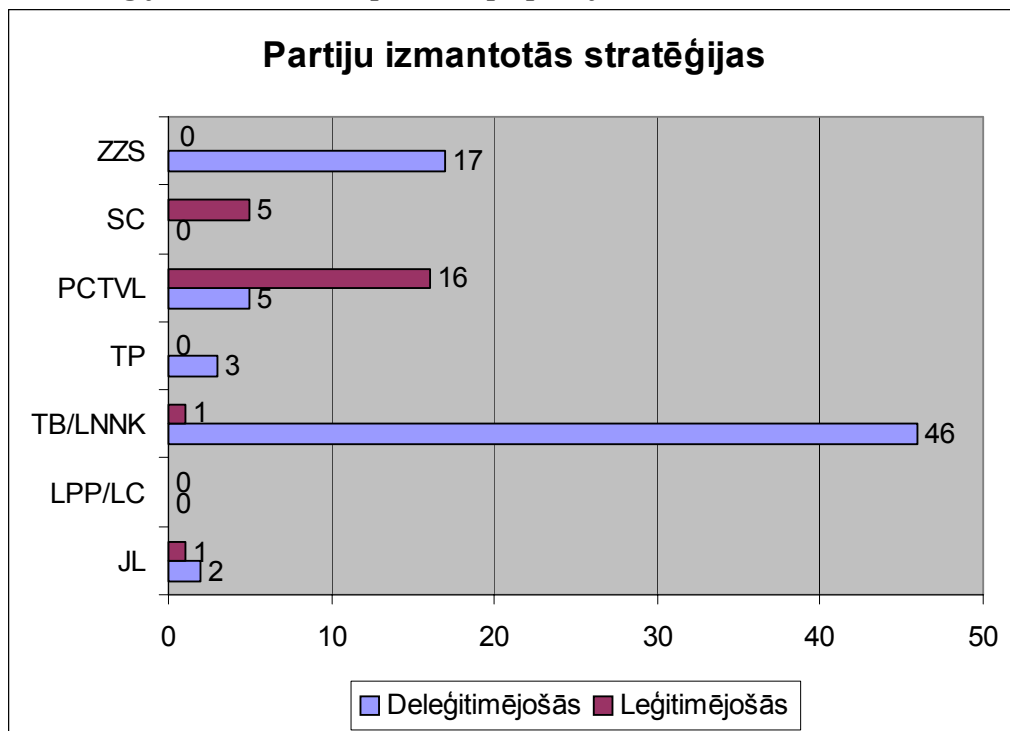
3. Deleģitimējošo/ leģitimējošo stratēģiju izmantošanas salīdzinājums

Kā var redzēt no stratēģiju izmantošanas īpatsvara, Saeimā attiecībā uz visām pētījumā definētajām grupām daudz biežāk tiek izmantotas izslēdzošās (deleģitimējošās), nevis iekļaujošās (leģitimējošās) stratēģijas. Tas norāda uz Saeimas politiskā diskursa tendenci veidot pēc iespējas noslēgtāku politikas lauku, nevēlamām grupām liedzot pieeju demokrātiskajai līdzdalībai. Šī tendence nav līdz galam izskaidrojama tikai ar nacionālisma faktoru, jo arī attiecībā uz grupām, pie kurām pieder visu tautību latvieši (NVO, seksuālās minoritātes) leģitimējošās stratēģijas gandrīz netiek izmantotas, turklāt tendence izmantot leģitimējošās stratēģijas piemīt tikai opozīcijas partijām.

3.1 Stratēģiju izmantošanas īpatsvars

3.1 Stratēģiju izmantošanas īpatsvars pa partijām

4. Deputāta necienīga runa

Saeimas plenārsēžu laikā deputāti bieži izmanto vulgārismus, aizspriedumainu valodu (argumentācijā nepamatotus pieņēmumus, kas veido negatīvu vēstījumu par personu vai grupu) un personiskus apvainojumus.

1) Vulgārismi

V.Buzajevs: "Es ļoti labi saprotu, ka daudziem Latvijas Saeimas deputātiem, kuru vidū ir gan bijusī Komjauniešu krastmalas daiļrunu „laktīgala”, gan citi PSKP funkcionāri, kuru rangs bija daudz augstāks nekā Ansipam, - ka šiem tā sauktajiem tautas priekšstāvjiem **šis idejiskais deģenerāts garīgajā ziņā ir daudz tuvāks nekā pārējā Igaunijas tauta.**“;

Sēdes vadītājs: Godātie kolēģi! Informēju, ka šis deputātu priekšlikums pēc būtības satur divus atsevišķus priekšlikumus. (No zāles dep. J.Dobelis: „Abi divi stulbi!”) ;

2) Aizspriedumaini pieņēmumi

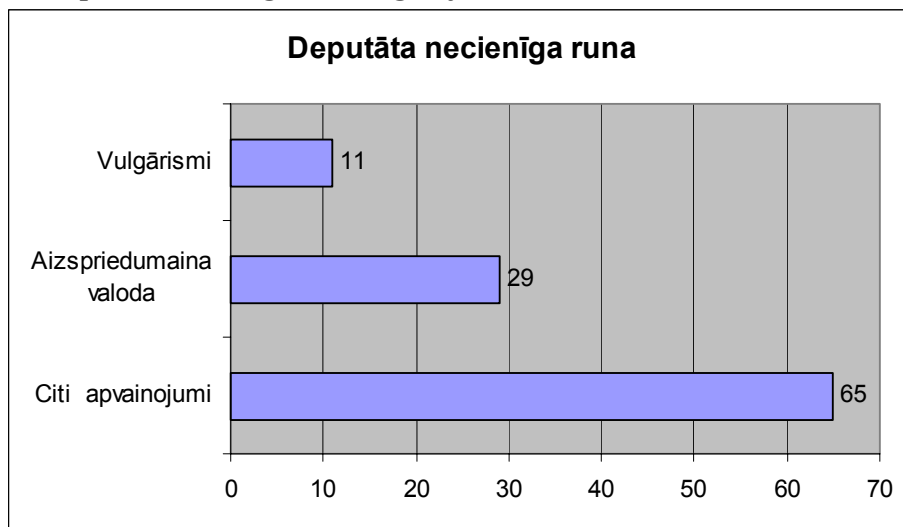
P.Tabūns: "Ir pēdējais laiks celt gaismā, labot Valsts valodas likumu, jo pašlaik uzņēmumi, kuri saradušies un skaitāmi tūkstošu tūkstošos, desmitiem tūkstošos, valsts valodu nelieto! Kā jau es te esmu teicis no tribīnes, viņiem ir pāris latviešu cilvēciņu, kuri sazinās ar valsts iestādēm. Pārējie dzīvo savā krieviskajā padomju garā un lieto tikai krievu valodu!" S.Mirskis: "Daļa no jums, godātie deputāti, ienīst krievus un Krieviju. Sakiet, vai jums viegli dzīvot ar tādu naidu sirdī?"

3) Personiski apvainojumi

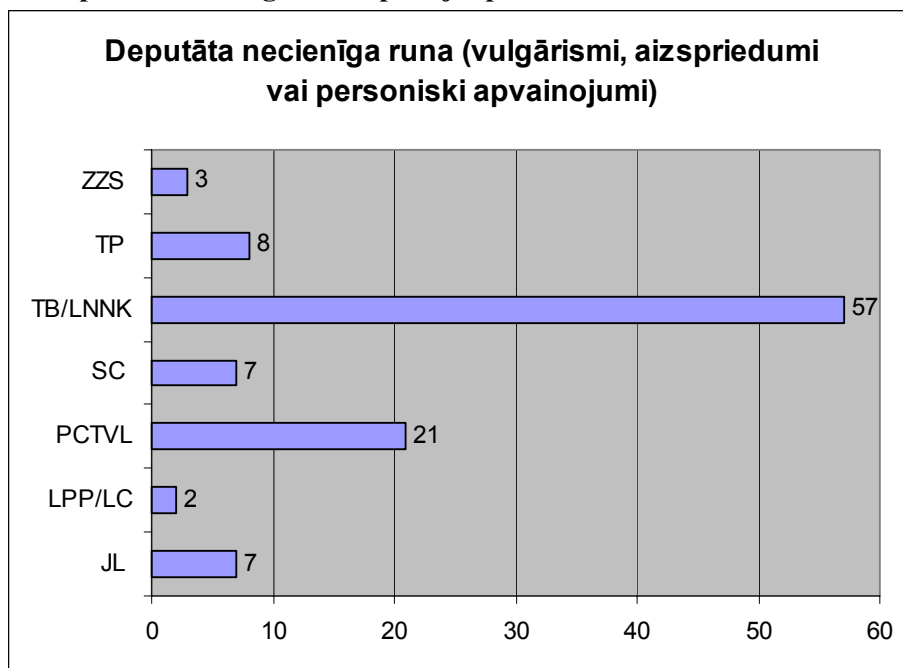
Sēdes vadītājs. Debates turpina deputāts Vladimirs Buzajevs. (No zāles dep. **J.Dobelis**: „**Ai-ai! Atkal viņš! Lai viņš iet atmīnēt!**”) K.Leiškalns (Tautas partijas frakcija): “**Ar tādu baurošanu, Buzajeva kungs, nekad nekas dzīvē nav panākams!**”
*Man patiešām ļoti žēl, ka šodien šajās debatēs noteikti dominē politiskie dinosauri. Patiešām, laiki mainās, bet „Jaunais laiks” gan ne. Man šķiet, ka Kariņa kungs nupat runāja par valstiskumu un tā tālāk. (No zāles dep. **A.Latkovskis**: „**Brauc mājās!**”)”*

Vairākums no šiem izteikumiem ir pretrunā ar Saeimas deputātu ētikas kodeksa 7. punktu: ‘Deputāts publiskos izteikumos izvairās no vārdiem, žestiem un citādas rīcības, kas var būt aizskaroša, kā arī nelieto apvainojošus vai ar Saeimas cieņu nesavienojamus izteicienus; deputāts balstās uz faktiem, to godīgu interpretāciju un argumentāciju.’ **Daļa ir pretrunā arī ar Ētikas kodeksa 8. punkta otro daļu:** ‘Deputāts respektē cilvēktiesības un argumentācijai neizmanto atsaukšanos uz sava oponenta rasi, dzimumu, ādas krāsu, tautību, valodu, reliģisko pārliecību, sociālo izcelsmi vai veselības stāvokli’.

4.1 Deputātu necienīgas runas gadījumu skaits

4.2 Deputātu necienīga runa: partiju īpatsvars

Kā rāda tabula 4.2, lielākais deputāta necienīgās runas gadījumu īpatsvars laikā no 2007. gada marta līdz jūnijam bija partiju TB/LNNK un PCTVL deputātiem. Tomēr starp deputātiem, kas biežāk izmanto deputātu necienīgu runu, ir arī SC, JL un TP pārstāvji.

Deputāts	Necienīgas runas gadījumu skaits
J.Dobelis	38
V.Buzajevs	15
P.Tabūns	12
I.Kalniņš	6
K.Leiškalns	4
A.Latkovskis	3
N.Kabanovs	3
A.Golubovs	3
K.Leiškalns	3
Dz.Ābiķis	3
J.Pliners	3

II. Likumdošanas iniciatīvu monitorings 2007.gada marts-jūnijs

Likumdošanas iniciatīvu monitoringā tika apskatītas visas no 2007.gada marta līdz jūnijam Saeimas plenārsēdē skatītās likumdošanas iniciatīvas, no tām monitoringa kritērijiem atbilda 38. Par likumdošanas iniciatīvu tika uzskatīts jauns likumprojekts vai priekšlikums izdarīt grozījumus likumā.

Monitorējamās tēmas: diskriminācijas novēršana, pilsoniskās brīvības, etnisko minoritāšu tiesības, NVO likumdošana, bēgļu jautājumi, migrācija, valodas politika, pilsonības jēdziena interpretēšana, u.tml.

Metodoloģija

1. Sākot ar 2007.gada martu, tika caurlūkotas visas Saeimas darba kārtības, lai identificētu jaunas likumdošanas iniciatīvas. Par jaunām likumdošanas iniciatīvām tika uzskatīti gan jauni likumprojekti, gan priekšlikumi par grozījumiem spēkā esošajos likumos.
2. No visām jaunajām likumdošanas iniciatīvām tika izdalītas tās, kas skāra šādas tēmas:
 - 2.1. Diskriminācijas novēršana;
 - 2.2. Pilsoniskās līdzdalības ierobežošana – piemēram, pulcēšanās brīvība, vārda brīvība, NVO tiesības;
 - 2.3. Naturalizācija;
 - 2.4. Valodas politika;
 - 2.5. Etnisko minoritāšu tiesības;
 - 2.6. Pilsonības jēdziena interpretēšana, skaidrošana, papildināšana;
 - 2.7. Migrācija;
 - 2.8. Tiesības vēlē un tikt ievēlētam;
 - 2.9. Nepilsoņu tiesības, izņemot vēlēšanu tiesības;
 - 2.10. Citas līdzīgas tēmas.
3. No šādi atlasītajām jaunajām likumdošanas iniciatīvām tika atsevišķi izdalīti tie projekti, kuriem varēja būt ietekme uz dažādu grupu tiesībām un pilsonisko līdzdalību. Piemēram, tās:
 - 3.1. Paplašināja/samazināja pilsoniskās līdzdalības iespējas visām grupām;
 - 3.2. Uzlaboja/pasliktināja grupas iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā;
 - 3.3. Paplašināja/sašaurināja definēto grupu pārstāvju citas tiesības (izņemot iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā);
 - 3.4. Veicināja/kavēja sabiedrības integrāciju un definēto grupu iekļaušanu/iekļaušanos sabiedrībā.
4. Tādēļ šī projekta ietvaros netika atlasītas tās iniciatīvas, kuras skāra projektam relevanto tēmu loku (skat. 2.punktu), bet kurām nebūtu ietekmes uz dažādu grupu tiesībām un pilsonisko līdzdalību vai kurām būtu tikai deklaratīvs raksturs. Piemēram, netika atlasīti:

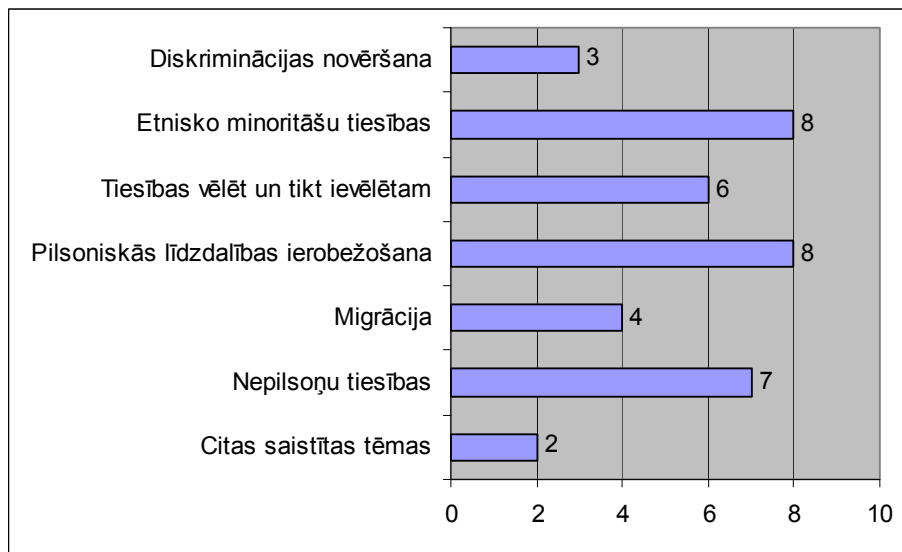
- 4.1. Tie likumprojekti, kuru pieņemšanas mērķis bija noregulēt agrāk neregulētu jautājumu; likumprojekti, kuriem – lai gan tie skāra projektam relevantās tēmas – nevarētu būt nozīmīgas ietekmes uz grupu tiesībām (piemēram, to deklaratīvā rakstura dēļ);
- 4.2. Tie politikas priekšlikumi, kuri bija acīmredzami nesamērīgi ar valsts iespējām vai pārspilēti.

Tāpat projektā netika aplūkoti tās iniciatīvas, kas specifiski attiecās uz sociāla rakstura jautājumiem.

5. Šādējādi atlasītās likumdošanas iniciatīvas tika ievietotas datu bāzē, norādot, kas tās ir iniciējis, uz kādām grupām tās attiecas, vai Saeima atbalstīja vai noraidīja to pieņemšanu⁵.

Monitoringa rezultāti

1. Par kādām tēmām bijušas iniciatīvas?

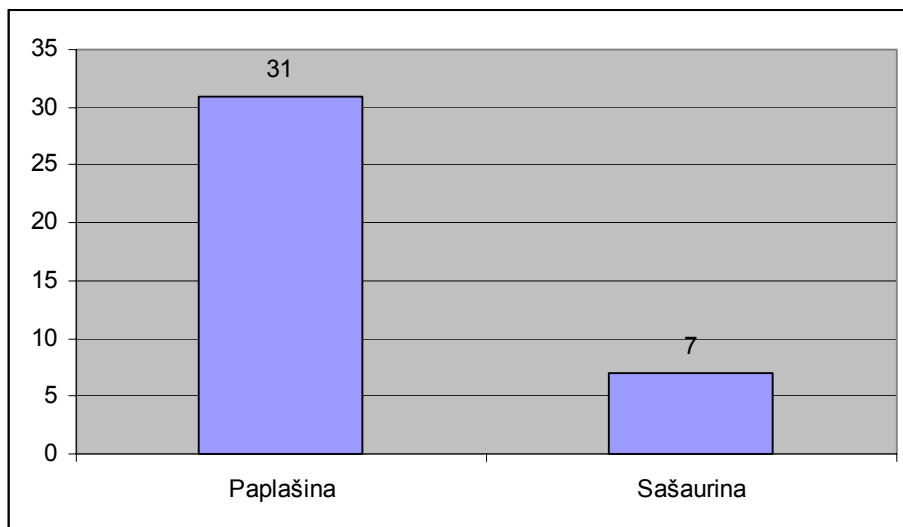
⁵ **Piebildes pie 5.punkta:**

- 1.1. Iniciators – t.i. kura partija vai valsts institūcija (Saeimas komisija, MK, u.tml.) ir iniciējis attiecīgo priekšlikumu. Gadījumā, kad kādam priekšlikumam bija vairāki iniciatori un gala variantu formulēja atbildīgā komisija, datu bāzē kā iniciators tika norādīta atbildīgā komisija (ja tā pārējos ieteikumus vismaz daļēji bija ņēmusi vērā; ja nē – tad atbildīgās komisijas un citi priekšlikumi tika ievadīti atsevišķi);
- 1.2. Gadījumos, kad likumdošanas iniciatīva attiecās uz vairāk, nekā vienu grupu (piemēram, gan uz nepilsoņiem, gan jaunajiem imigrantiem), datu bāzē tika norādītas visas grupas, kuras varētu skart šādi grozījumi;
- 1.3. Par Saeimas atbalstu kādai iniciatīvai tika uzskatīts arī lēmums par nodošanu komisijām.

2. Likumdošanas iniciatīvu piemēri

Migrācija	Grozījumi likumā, kur piedāvāts skaidri noteikt aizturēto ārzemnieku tiesības un uzlabot viņu sadzīves apstākļus
Etnisko minoritāšu tiesības	Grozījumi likumā, kur piedāvāts akcentēt tādu pašvaldības funkciju kā rūpes par mazākumtautību kultūras saglabāšanu, kā arī tiek paredzētas pašvaldību tiesības izveidot mazākumtautību lietu komisiju, ja ne mazāk kā viena ceturtdaļa attiecīgās pašvaldības teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem pieder pie mazākumtautībām.
Pilsoniskās līdzdalības ierobežošana	Grozījumi likumā, kur piedāvāts ļaut kompetentām valsts iestādēm atteikt jaunas NVO reģistrācijas, ja ir pamats uzskatīt, ka biedrības vai nodibinājuma reģistrēšana rada draudus valsts vai sabiedriskajai drošībai
Tiesības vēlē un tikt ievēlētam	Piedāvā ļaut Latvijas nepilsoņiem un personām, kuras Latvijā dzīvo ne mazāk kā 5 gadus, kandidēt pašvaldību vēlēšanās.
Diskriminācijas novēršana	Piedāvā atteikties no 2.lasījumā atbalstītās ieceres noteikt administratīvu atbildību par jebkāda diskriminācijas aizlieguma pārkāpšanu. Priekšlikuma iesniedzējs piedāvā sodīt tikai par darbību, kas apzināti vērsta uz nacionālā, rasu vai etniskā naida, nesaticības izraisīšanu, pārkāpjot vienādas attieksmes principu
Nepilsoņu tiesības, izņemot vēlēšanu tiesības	Piedāvā nepilsoņiem piešķirt absolūtu tiesību netikt izraidītam no Latvijas (līdz šim tas bija pieļaujams, ja izraidīšana notiek likumā noteiktajā kārtībā un ir saņemta kādas ārvalsts piekrišana uzņemt izraidāmo personu.
Citas saistītas tēmas	Piedāvā noteikt, ka viens no repatriācijas programmas mērķiem ir veicināt Latvijas deokupāciju un dekolonizāciju, sekmējot cittautiešu brīvprātīgu atgriešanos savā etniskajā dzimtenē, kā arī piešķirt šim nolūkam valsts budžeta finansējumu

3. Vai iniciatīva paplašina vai sašaurina pilsoniskās līdzdalības iespējas, grupu tiesības un/vai iespējas?

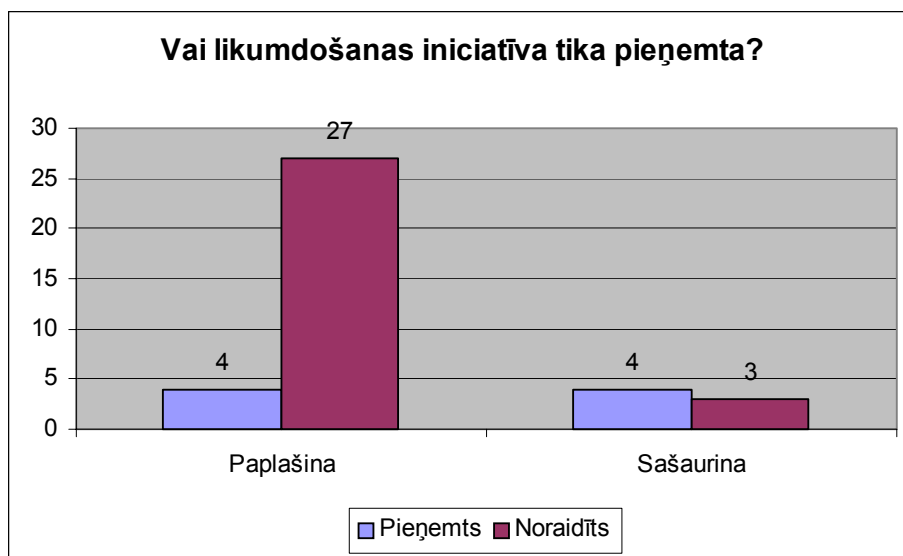
Piemērs, kad iniciatīva paplašina pilsoniskās līdzdalības iespējas:

Piedāvā izslēgt likumprojekta normu, kas nosaka, ka " pašvaldība var izdot saistošus noteikumus par sapulču, gājienu un piketu rīkošanas kārtību un norisi atsevišķās vietās."

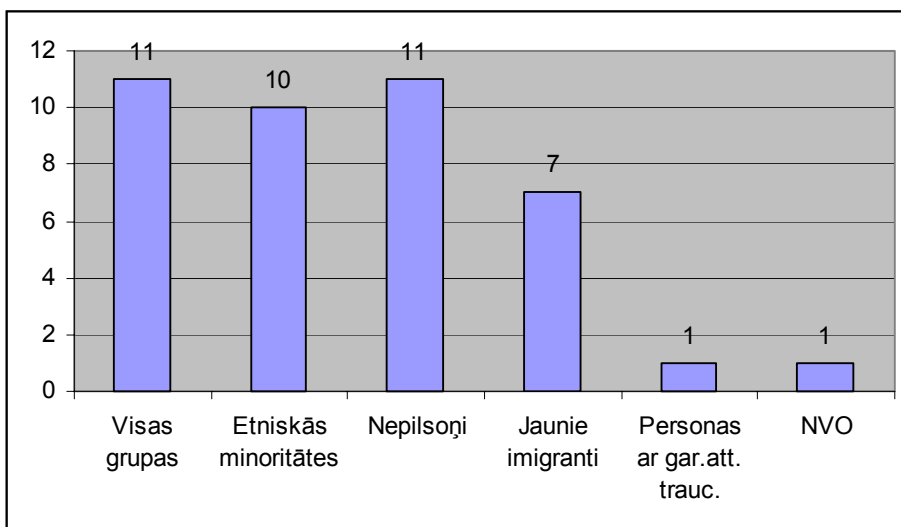
Piemērs, kad iniciatīva sašaurina pilsoniskās līdzdalības iespējas:

Piedāvā ļaut pašvaldībai aizliegt pieteikto piketu, sapulci, gājienu 6 stundas pirms pasākuma (izņemot, ja pasākums pieteikts 10 dienas iepriekš).

4. Vai likumdošanas iniciatīva tika pieņemta?

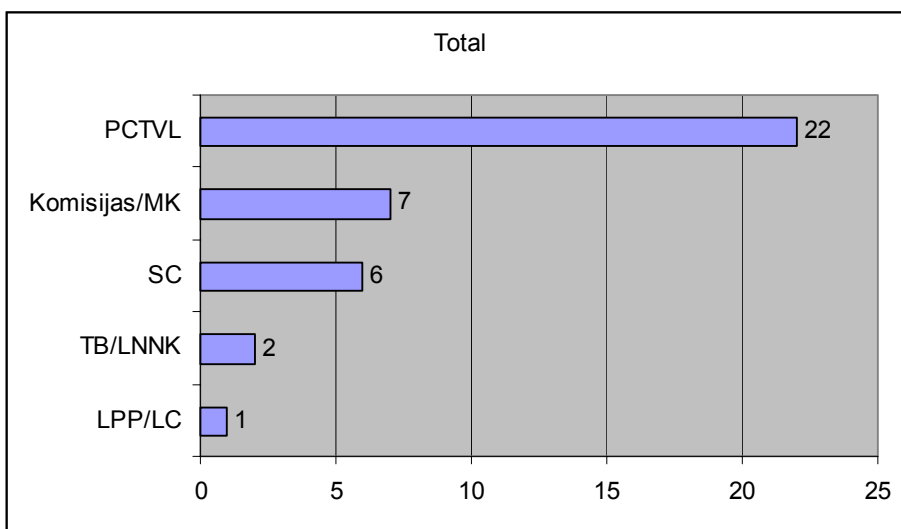
5. Cik iniciatīvu par dažādām grupām?

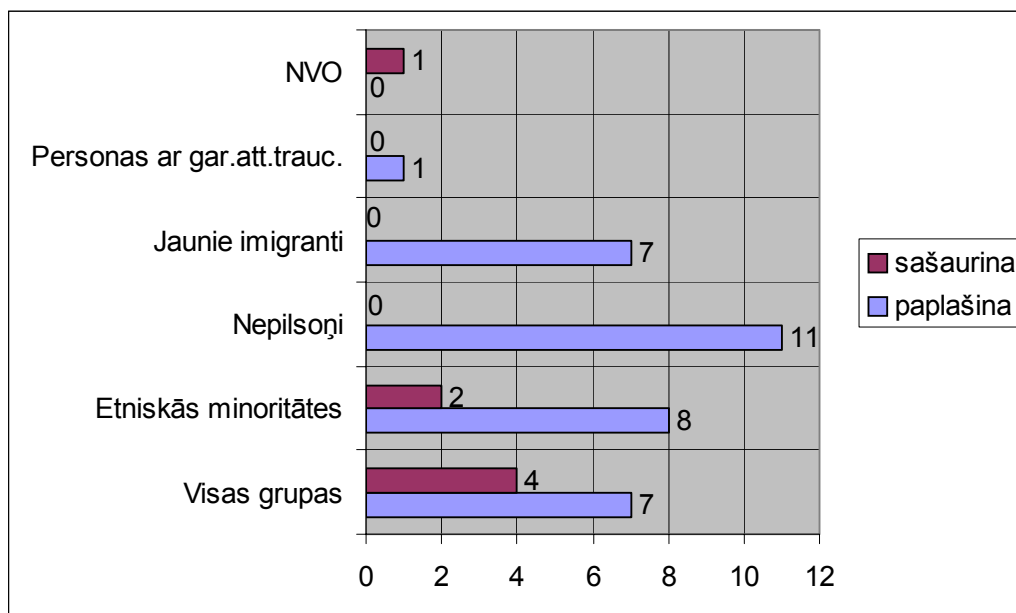
Tabula 5 rāda, ka lielākais iniciatīvu skaits skar 3 grupas – etniskās minoritātes, nepilsoņus un jaunus imigrantus. Tas ir saistīts ar to, ka gandrīz visas iniciatīvas šajās jomās nāca no partijām PCTVL un SC, kas pārstāv pārsvarā krievvalodīgo elektorātu (kuram, savukārt, ir stiprākas saiknes ar nepilsoņiem un Latvijā dzīvojošajiem Krievijas pilsoņiem).

Kā var redzēt tabulā 6, visvairāk iniciatīvu kopumā nāca tieši no šīm partijām. Attiecībā uz citām grupām jaunu likumdošanas iniciatīvu bija maz, vai nebija vispār.

6. Kas iniciē šos projektus?

7. Vai likumdošanas iniciatīva paplašina vai sašaurina grupu tiesības?

8. Iniciatīvu raksturojums

<u>Kritērijs</u>	Iniciatīvu skaits
Paplašina definēto grupu pārstāvju tiesības	20
Sašaurina definēto grupu pārstāvju tiesības	3
Veicina sabiedrības integrāciju un definēto grupu iekļaušanu/iekļaušanos sabiedrībā	1
Kavē sabiedrības integrāciju un definēto grupu iekļaušanu/iekļaušanos sabiedrībā	1
Uzlabo grupas iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā	4
Samazina grupas iespējas iesaistīties sabiedriskajā dzīvē vai publiskajā telpā	0
Paplašina pilsoniskās līdzdalības iespējas visām grupām	6
Samazina pilsoniskās līdzdalības iespējas visām grupām	3

9. Kuru partiju iniciatīvas paplašina vai sašaurina pilsoniskās līdzdalības iespējas?

	Paplašina/veicina	Sašaurina/kavē
LPP/LC	0	1
Komisijas/MK	3	4
TB/LNNK	0	2
PCTVL	22	0
SC	6	0

10. Salīdzinošā tabula

	Visas grupas		Etniskās minoritātes		Nepilsoņi		Jaunie migranti		Personas ar gar.att. traucējumiem		NVO	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
LPP/LC	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Komisijas/ MK	1	3	0	0	0	0	1	0	1	0	0	1
TB/LNNK	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0
PCTVL	2	0	7	0	10	0	6	0	0	0	0	0
SC	4	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0

Apzīmējumi:

+ paplašina tiesības, līdzdalības iespējas

- sašaurina tiesības, līdzdalības iespējas

III. Mediju monitorings

Starpziņojums par 2007. g. martu- jūniju

Preses izdevumu monitoringa veikšanas praktiskā realizācija

Latvijas mediju monitorings Projekta **Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai** ietvaros tiek veikts no 2007.gada marta līdz decembrim. Tajā tiek izvērtēti teksti sekojošos preses izdevumos: *Diena*, *NRA*, *Latvijas Avīze*, *Rītdiena*, *Čas*, *Telegraf*, *Vesti Sevodnja*. Pētījumā tiek izmantotas divas metodes - diskursa analīze un kontentanalīze. Pētījuma datu pirmatnējo atlasī un apstrādi pēc noteiktiem kritērijiem veic pieci iepriekš apmācīti monitorētāji, kuru savāktie dati tiek izmantoti, lai veiktu mediju tekstu diskursa analīzi.

Būtiski uzsvērt, ka pētījuma uzmanības lokā ir sabiedrības grupas, ko raksturo noteiktas pazīmes, bet kuru darbība pati par sevi nav negatīva. Taču atsevišķu personu vai izpausmju dēļ pret šo grupu pārstāvjiem un to aktivitātēm sabiedrībā tiek izteikti pretrunīgi vērtējumi, nereti paužot neiecietību nevis pret konkrēto cilvēku vai parādību, bet pret visu grupu kopumā. **Tādējādi sabiedrībā tiek radīta neiecietīga attieksme pret grupu kā tādu un pret jebkuru tās pārstāvi vai atbalstītāju, neatkarīgi no citām katra indivīda īpašībām vai aktivitātēm.**

Pētījuma uzmanības lokā ir sekojošas definētas grupas:

1. **Jaunie imigranti** (cilvēki, kas Latvija ieceļojuši pēdējā gada laikā vai varētu ieceļot tuvākajos gados);
2. **Nepilsoņi**;
3. **Romi** (romi starp citām etniskajām minoritātēm izcelti tāpēc, ka iepriekš veiktie Latvijā pētījumi uzrāda, ka šīs tautības pārstāvji salīdzinoši biežāk sastopas ar neiecietību);
4. **Seksuālās minoritātes**;
5. **Bēgļi** (cilvēki, kas meklē patvērumu Latvijā vai/un ieguvuši bēgļa statusu);
6. **Jaunpilsoņi** (cilvēki, kas ieguvuši Latvijas pilsonību pēdējo gadu laikā vai gatavojas to iegūt tuvāko gadu laikā);
7. **Krievvalodīgie/ Nelatvieši** (grupa, kas tiek raksturota tikai ar to, ka tā nepieder pie latviešiem, bet tai nepiemīt kāda no citām pētījuma uzmanības lokā esošajām pazīmēm);
8. **Konkrētas etniskā minoritātes** (attiecas uz jebkuru etnisko grupu, izņemot romus, pret kuru tiek izrādīta neiecietība presē);
9. **NVO** (noteiktas nevalstiskās organizācijas, kuru pārstāvētās vērtības vai sabiedrības grupas presē tiek uztvertas ar neiecietību).

Būtiski piebilst, ka pētījums neņem vērā neiecietību, kas vērsta pret politiskajām grupām, kā arī politisko retoriku un neiecietīgus izteikumus, kas attiecināmi uz politiķiem, konkurentiem politikā, jo tie nav saistīti ar plašākām sabiedriskām grupām un to grūti izmaināmām pazīmēm. Pētījumā analizēti tikai tie raksti, kuros, pēc pētījuma kritērijiem, identificētas neiecietības izpausmes, nevis visas publikācijas par minētajām grupām.

Lai pētījuma piešķirtu īpašu vērtību un attīstītu jau iepriekš veiktajos pētījumos iegūtos datus, jau šī pētījuma pirmajā posmā tika definētas galvenās neiecietības stratēģijas un to biežākās izpausmes. Tās ir sekojošas:

1. Stratēģija, kas pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas/ politikas, kas tiek realizēta šādi:

a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu, piemēram: *"Ja viņi [seksuālo minoritāšu pārstāvji] darīs ko tādu, kas sabiedrībai nav pieņemams, un graus sabiedrības tikumus, mēs iesaistīsimies," iepriekš stāstīja NSS priekšsēdētājs Viktors Birze*"(NRA);

b) asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību, piemēram: *„запретить деятельность всех организаций, популяризирующих и героизирующих деятельность преступного легиона Waffen SS и иных нацистских пособников”* (Čas);

c) rāda prasības pēc (minoritātes) tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu, piemēram: *„Kad sabiedrība izsaka protestu pret šādu graužošu darbību, t.i., aizstāv pastāvošo kārtību, visi protesti tiek interpretēti kā homoseksuāļu diskriminācija un parlamentos tiek bīdītas likuma normas, kas faktiski aizliedz vērsties ar protestiem pret pastāvošās kārtības grāvējiem – homoseksuāļiem”*(NRA);

2. Stratēģija, kas pamato grupas tiesību ierobežošanu un tiek realizēta šādi:

a) "mēs" un "viņi", runājot par politiku kā "mūsu" lietu, piemēram, *"Это не означает, что нам надо испугаться, поскольку на первый план нужно ставить интересы латышского народа”* (VS).

b) asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību, piemēram: *„Kardināls viendzimuma attiecībās saskata draudus pastāvošajām normām un vērtībām: "Vēlāk viņi pieprasīs atļaut viendzimuma laulības, tiesības audzināt bērnus un legalizēt pedofiliju! Homoseksuālisms ir tikpat pret dabiski kā incests un dzimumattiecības ar dzīvniekiem.”* (NRA);

c) rāda prasības pēc (minoritātes) tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu, piemēram: *„Bet Sants grib ar mani būt tudraugos, ja būšu gatavs katru anomāliju atzīt par normu. Bet, ja neatzīstu, tad santi un viņam līdzīgie bīda likumu, kas mani pat par mutes palaišanu varētu ietupināt”* (NRA);

3. Stratēģija, kuras realizētāji sūdzas par grupas redzamību/ pārāk lielu aktivitāti, piemēram, “Tādā veidā, starp citu, arī latviešu sabiedrība gūs vērtīgu pieredzi, proti, kā tas ir – diena bez krieviem, kas visi mājas dīvēnā sagūlušī.”(LA)

4. Stratēģija, kuras realizētāji noniecina grupas definētās problēmas un tiek realizēta šādi:

a) rāda prasības pēc (minoritātes) tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu

d) noliedz grupu definētās problēmas kā neeksistējošas, izdomātas, piemēram: *Eiropā ir būtiski nevis apgalvot, ka esi diskriminēts, bet pierādīt, ka tavu politisko, etnisko, seksuālo grupu kāda valsts vara diskriminē. Ja to izdodas pierādīt, tad ir vaļā vārti saņemt ES finanses. Kristīgu vērtību atbalstam ES nauda pat Latvijā netiek dota, jo kristiešus Eiropa taču neapspiež. Lai Latvijā pelnītu ar homoseksuāļu orientāciju un gūtu pieeju ES fondiem, bija jāpierāda neiecietība un diskriminācija”*(NRA).

5. Stratēģija, kuras realizētāji norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai

a) **asociē grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību** un tiek realizēta, piemēram, šādi:
“Lai krievi demonstrētu savu klātbūtni un svaru Latvijā, kāds šīs valsts uzņēmējs Degi Karajevs aicinājis 16. martā tautiešiem no mājas ārā neiet, veikalos neiepirkties! Tad tik būs! Tā vien šķiet, ka pats feldmaršals Kutūzovs iejājis baltajā zirgā "Vesti segodņa" redakcijā un pārņēmis vadību līdzšinējo visnotaļ pretvalstisko redaktoru susaņinu vietā (...) Katram godīgam nepilsonim tiem vajadzētu pievienoties un sniegt atbalstu (...) Tādā veidā, starp citu, arī latviešu sabiedrība gūs vērtīgu pieredzi, proti, kā tas ir – diena bez krieviem, kas visi mājas dīvēnā sagūlušī.”(LA)

b) **rāda prasības pēc (minoritātes) tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu**, piemēram: *„Es uzskatu, ka tas nav pareizi. Nevajag to popularizēt tādā mērogā. Es viņus cienu, bet homoseksuālistus vajadzētu ārstēt. Neparķo un nekad! Pat tuvumā viņus nelaidiet! Es uztraucos par savu mazdēlu – viņam ir tikai sešpadsmit. Normāli cilvēki visi ir pret!”(NRA);*

6. Norāda, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm īsteno ārvalstu sponsoru intereses, piemēram, *„насколько сильно влияют на Латвию международные гомосексуальные организации, с которыми связана местная "Мозаика"” (VS).*

Pētījuma realizācijas gaita

Pētījums tiek realizēts sekojoši: katru nedēļu minētajos preses izdevumos tiek atlasīti materiāli, kuros tiek apspriestas pētījuma uzmanībā esošās sabiedrības grupas un to aktivitātes. Pēc tam monitorētāji izvērtē katru rakstu, lai noteiktu, vai tajā izmantota kāda no noteiktajām stratēģijām, kuru mērķis var būt izslēgt grupu no publiskās telpas vai deleģitimēt tās klātbūtni sabiedrībā/ tas aktivitātes. Katrs raksts vēlāk tiek izskatīts kopīgā pētījuma grupas sanāksmē, precizējot laikrakstu tekstos identificētās neiecietības stratēģijas un diskutējot par robežgadījumiem, kā arī tos plašāk aprakstot pētījuma piezīmēs. Izvērtējot katru identificēto neiecietības gadījumu presē, tiek ņemts vērā arī notikumu un citu publikāciju konteksts, tādējādi sagatavojot materiālu neiecietības un izslēgšanas diskursa noteikšanai. Pētījuma gaitā tiek fiksēts, vai konkrētais materiāls atspoguļo medija viedokli vai neiecietīgais teksts iekļauts publikācijā, cenšoties veidot objektīvu materiālu un ievērot visu iesaistīto pušu viedokļus.

Pētījuma unikalitāti nosaka ļoti detalizētā neiecietības gadījumu identificēšana. Nosakot neiecietības un izslēgšanas izpausmes presē un analizējot izslēdzošās stratēģijas, tiek noteikti arī rakstu temati un avoti, tādējādi nosakot, kas tieši presē izplata neiecietības idejas.

Pētījumā liela uzmanība pievērta valodas analīzei, fiksējot, kad neiecietību raksturo tieši aizspriedumainas valodas lietojums vai cita cilvēka teiktā aizspriedumaina, kariķēta citēšana. Šajā pētījuma posmā sniegti tikai daži aizspriedumainas valodas piemēri.

Pētījuma pirmo rezultātu apkopojums

Šajā apkopojumā ietverti projekta **Izaicinājums pilsoniskajai līdzdalībai** mediju monitoringa pirmo četrpadsmit nedēļu rezultāti, pēc kuriem iespējams redzēt galvenās mediju satura tendences, kas analizētas, fiksējot neiecietības un izslēgšanas aspektus. **Būtiski uzsvērt, ka šajā laikā mediju uzmanība bija pievērsta 16.marta kā leģionāru atceres dienas uztveres problemātikai (galvenokārt krievu presē) un seksuālo minoritāšu gājiena sagatavošanai un norisei (gan latviešu, gan krievu presē). Līdz ar to mediju deleģitimējoša pieeja lielākoties saistīta ar tām sabiedrības grupām, kuras iesaistījās šajās aktivitātēs.**

Šajā apkopojumā sniegti tikai kopējie rezultāti, kas raksturo visu iekļauto preses izdevumu saturu un pirmie rezultāti, kas parāda katra izdevuma attieksmi, taču nav analizēta liela daļa jau savākto datu, kas sīkāk izskaidro mediju attieksmi pret katru neiecietīgi atspoguļoto sabiedrības grupu.

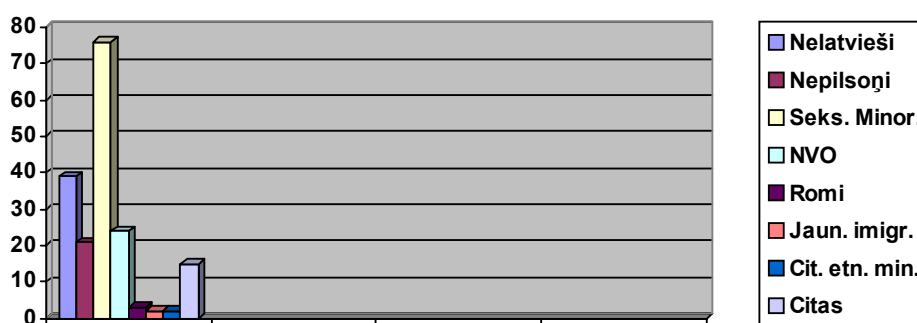
Laikrakstos izslēdzot atspoguļotās sabiedrības grupas

Visbiežāk neiecietīga attieksme izteikta par sekojošām sabiedrības grupām:

- seksuālās minoritātes (76 gadījumi),
- krievvalodīgie jeb nelatvieši (39 gadījumi)
- nepilsoņi (21 gadījums),
- nevalstiskās organizācijas (NVO) – 24 gadījumi.

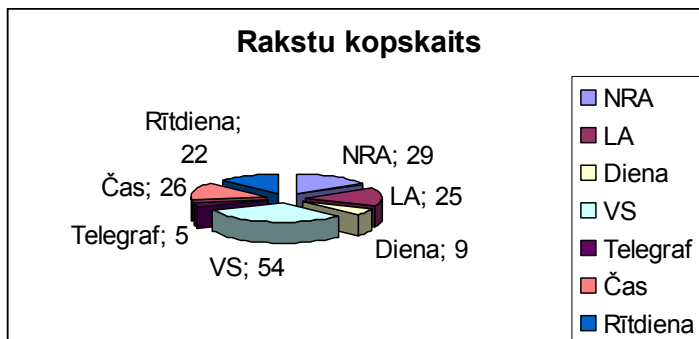
Runājot par NVO, mediji lielākoties piemin šādas organizācijas: „Mozaīka”, „Delna”, „Klubs 415”. Dažas reizes izslēdzot pieminēti romi, jaunie imigranti, citas etniskās minoritātes (ebreji) un citas grupas (Tabula A).

A. Gadījumu skaits, kad attiecībā uz grupām izmantotas izslēdzotās stratēģijas

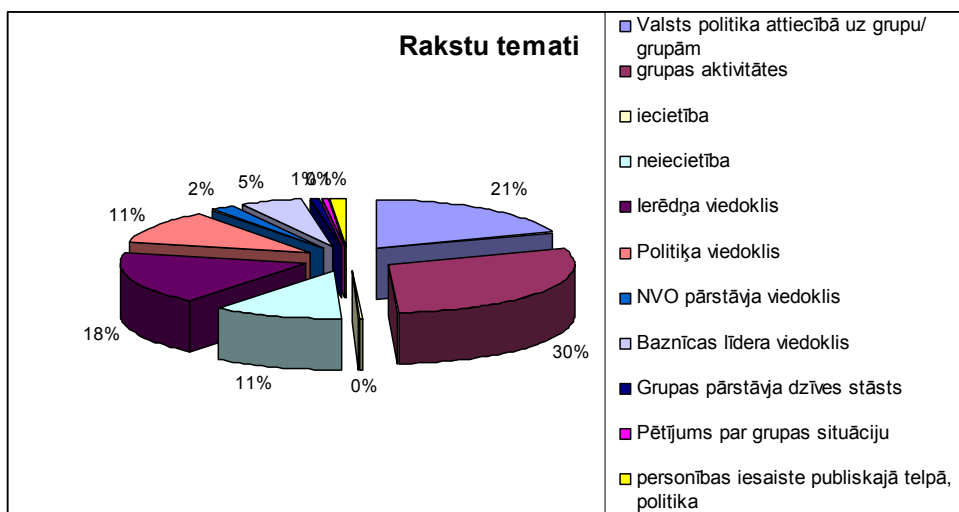
Grafiks (B) parāda dažādos laikrakstos fiksēto un atbilstoši pētījuma metodoloģijai analizēto rakstu skaitu. **Visvairāk publikāciju, kurās izrādīta neiecietība vai realizēta izslēdzotā stratēģija attiecībā uz kādu grupu publicētas laikrakstā Vesti Sevodnja (54 raksti), NRA (29 raksti), LA (25 raksti) un laikrakstā Rītdiena (23 raksti). Avīzē Diena atlasīti – 9 raksti, Telegraf – 5 raksti.**

B. Rakstu skaits, kuros ir izmantotas izslēdzošās stratēģijas

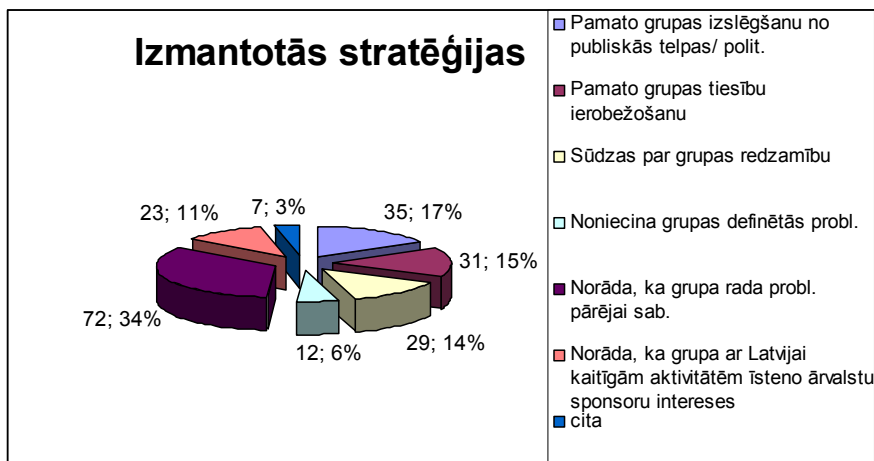
Rakstu temati

Publikācijas, kurās ar neiecietīgu vai izslēdzošu attieksmi pieminētas atsevišķas sabiedrības grupas, visbiežāk atspoguļojušas grupas aktivitātes (30% gadījumu) un valsts politiku attiecībā uz grupu (21% gadījumu). Būtiski, ka deleģitimējoša attieksme parādījusies rakstos, kuros savu viedokli izsaka ierēdņi (18%), politiķi (11%), kā arī neiecietībai veltītos rakstos (11%).

Izmantotās stratēģijas

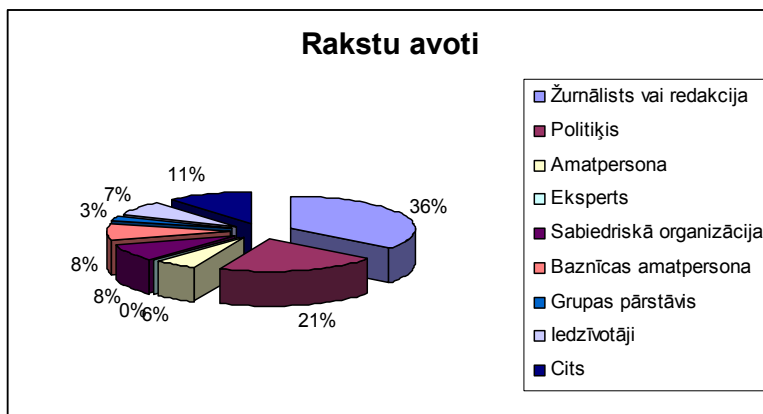
No šajā pētījumā definētajām izslēgšanas stratēģijām apskatītajā laika periodā vairākos laikrakstos visbiežāk norādīts, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai (35%) un vienlīdz bieži izmatota stratēģija, kad runātājs/ rakstītājs pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas un politikas (15%) un sūdzas par grupas redzamību. Minētās stratēģijas lielākā mērā realizētas rakstot par seksuālajām minoritātēm. Savukārt, publikācijās par NVO, visvairāk izmantota stratēģija „ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm realizē ārvalstu sponsoru intereses”.

Rakstu avoti un piemēri

Lielāko daļu no analizētajiem rakstiem veido redakciju komentāri vai viedokļu raksti un intervijas. Tātad, **izslēdzot stratēģiju avoti ir galvenokārt žurnālisti (36%) un politiķi (21%).**

7% no pētījumā atlasītajiem rakstiem, kuros parādās izslēgšanas stratēģijas, avoti ir iedzīvotāji, 8% - sabiedriskās organizācijas un baznīcas amatpersonas, kā arī valsts amatpersonas.

Aizspriedumaina valoda un aizspriedumaini citāti

Pētījuma gaitā ir fiksēti arī aizspriedumainas valodas gadījumi, kad valoda izmantota, lai nicinoši izteiktos par kādu no tām sabiedrības grupām, kurām pievērsta uzmanība šajā pētījumā. Atsevišķos gadījumos, kad kāda cilvēka teiktais citēts sagrozīti, fiksēti arī aizspriedumaini citāti.

Šajā pētījuma posmā apkopojumā minēti tikai daži aizspriedumainas valodas piemēri:

- **rakstot par romiem** – „наглые цыгане” (VS);
- **rakstot par seksuālajām minoritātēm** – „одержимые, психически больные люди” (VS); „” обсуждение "голубой темы", забота о голубых и розовых, сливки "голубой" прессы; кроме соросовских и "голубых" структур” (Čas); „парад прелюбодеев, публика назойливая, положить конец этому безобразию, увлечётся розово-голубыми идеями, порок,

таких серых в своём противоестественном грехе”; „болезни в сексуальной сфере” (Čas); Agresīvo homoseksuāļu liekulīgi sludinātā iecietības zampa uz tikumības baltajiem linu palagiem apsūdz atkal.vārda brīvība kalpo sodomiskajām ģeķībām” (NRA); Homoseksuālisms ir galējā korupcija seksuālā sfērā” (LA).

- **rakstot par nelatviešiem** – „оккупанты” (VS);
- **rakstot par nepilsoņiem** - отношение новых "белых", то бишь граждан ЛР, к бывшим "неграм"; а побывал я там в обоих состояниях - и "негра", и полноправного гражданина” (Čas);
- **rakstot par leģionāru gājienu, par latviešiem** – „нацистская разруха”, „от большого усердия продефилировали дважды”, „уродливая картина в головах”, „властители латышских дум”.
- **Rakstot par NVO** – „Godīguma un atklātības sargkuce Delna” (NRA); „reāls pīķis tautas acu aizmālēšanai” (Rītdiena)

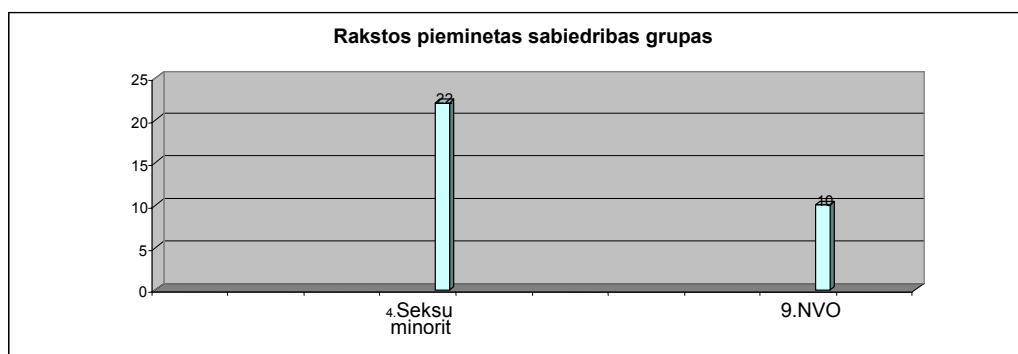
Atsevišķu laikrakstu analīze

NRA

Neatkarīgajā Rīta Avīzē Latvijai (NRA) četrpadsmit nedēļu laikā tika atlasīti 29 raksti, kuros deleģitimējošā formā pieminētas kādas no pētījuma uzmanības lokā esošajām sabiedrības grupām. Lielākā daļa (19 raksti) no minētajiem publicēti rubrikā „Viedoklis”, kurā savas domas izsaka laikraksta komentētāji, tiek publicētas intervijas un lasītāju viedokļi, piemēram, Līgas Dimiteres aicinājums, kas bija vērstas pret seksuālajām minoritātēm. Tāpēc var teikt, ka uz atsevišķām sabiedrības grupām attiecināti deleģitimējoši viedokļi lielākoties atspoguļo šī medija izvēlētos informācijas viedokļu atlasē principus, kas demonstrē vienpusīgu skatījumu, jo nepiedāvā pretējus viedokļus. Tomēr ziņu materiālos NRA parāda arī neitrālu un iecietīgu skatījumu uz tām sabiedrības grupām, pret kurām laikraksta komentāros izteikta neiecietība.

Pieminētās sabiedrības grupas

Visās minētajās NRA publikācijās pieminētas tikai divas no šajā pētījumā apskatītajām sabiedrības grupām – seksuālās minoritātes (22 gadījumi) un nevalstiskās organizācijas (NVO) – 10 gadījumi.

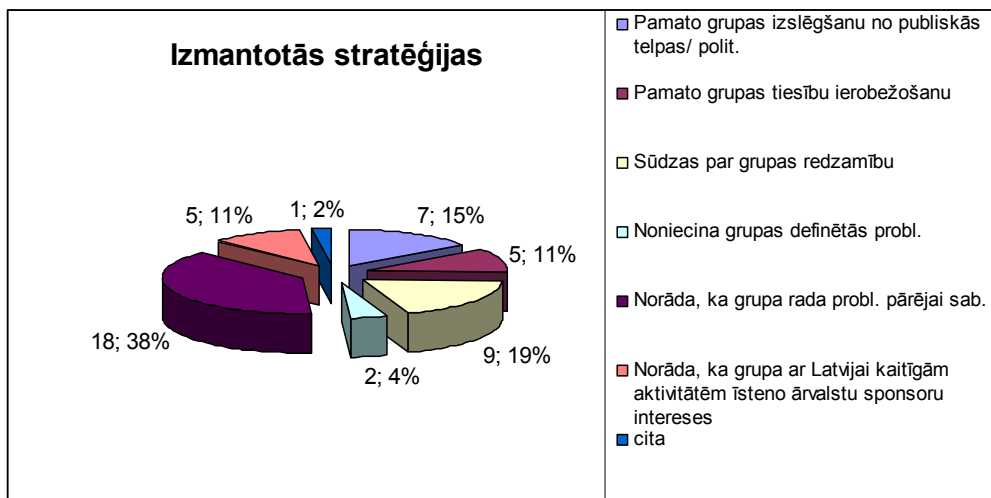

Rakstu temati

Pētījumā gaitā atlasītos rakstos⁶ uzklasīts ierēdņa viedoklis vai aprakstītas grupas aktivitātes. Vairākos rakstos apspriesta valsts politika attiecībā pret konkrēto grupu, neiecietības problemātika vai uzklasīts politiķa viedoklis. Ja vienā rakstā proporcionāli apspriesti vairāki temati, tad tie monitoringa gaitā ir fiksēti. NRA pētījumā iekļautajā laika periodā netika atrasti raksti, kuros būtu atspoguļoti pētījumā iekļauto sabiedrības grupu pārstāvju dzīves stāsti vai publikācijas par pētījumiem, kas raksturotu kādas šajā pētījumā iekļautās sabiedrības grupas situāciju.

Izmantotās deleģitimējošās stratēģijas

NRA visvairāk gadījumu attiecas uz stratēģiju⁷, ka „grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” (18 gadījumi). Šī stratēģija pārsvarā realizēta asociējot grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību. Laikrakstā 9 gadījumos izmantota stratēģija „sūdzas par grupas pārāk lielu redzamību” un 7 gadījumos - stratēģija „pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas/politikas”, kas arī realizēta asociējot grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību. Piecas reizes NRA fiksēta izslēgšanas stratēģija „pamato grupas tiesību ierobežošanu”, asociējot grupu gan kā sabiedrībai nelabvēlīgu, gan rādot prasības pēc (minoritātes) tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma dominējošo stāvokli pār vairākumu. Būtiska NRA stratēģija ir cenšanās norādīt, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm īsteno ārvalstu sponsoru intereses.

Rakstu viedokļu un informācijas avoti

Pētījuma kritērijiem atbilstošajos NRA rakstos deleģitimējošās stratēģijas pielietojusi pārsvarā žurnālisti vai redakcija, jo šajā laikrakstā analizēts salīdzinoši liels skaits komentāru, kā arī šīs stratēģijas savos izteikumos realizē politiķi. Piecos gadījumos tās atrodamas arī iedzīvotāju un baznīcas amatpersonu viedokļos⁸.

⁶ Rakstu tematu un rakstu kopskaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā var tikt fiksēti vairāki būtiski temati.

⁷ Stratēģiju un rakstu skaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā var tikt izmantotas un atbilstoši fiksētas vairākas izslēgšanas stratēģijas.

⁸ Avotu un pētījumā analizēto rakstu skaits atšķiras, jo vienā rakstā var būt fiksēti vairāki avoti.

Aizspriedumaina valoda

No 29 šajā laikā atlasītajiem NRA materiāliem, 7 fiksēta aizspriedumaina valoda, ar kuras palīdzību izteikta neiecietība vai nievājošs vērtējums par minētajām sabiedrības grupām – seksuālajām minoritātēm un NVO pārstāvjiem. Interesanti, ka abas šīs grupas (izņemot vienu rakstu) deleģitimējoši, izmantojot aizspriedumainu valodu, pieminētas vienos un tos pašos materiālos: 6 reizes runāts par seksuālajām minoritātēm, 7 – par NVO. Tā, piemēram, 30.maijā publicētajā rakstā „Konflikti homoseksuālistu svētku priekšvakarā” netradicionāli seksuāli orientēti cilvēki nosaukti par pederastiem. Savukārt 2.jūnijā publicētajā viedoklī par tikumības likumību lasāmi šādi izteikumi: „Agresīvo homoseksuāļu liekulīgi sludinātā iecietības zampa uz tikumības baltajiem linu palagiem” un „vārda brīvība kalpo sodomiskajām ģeķībām”, tā noniecinot seksuālās minoritātes, izsmejot to definētās problēmas un parādot tās kā kaitīgas pārējai sabiedrībai.

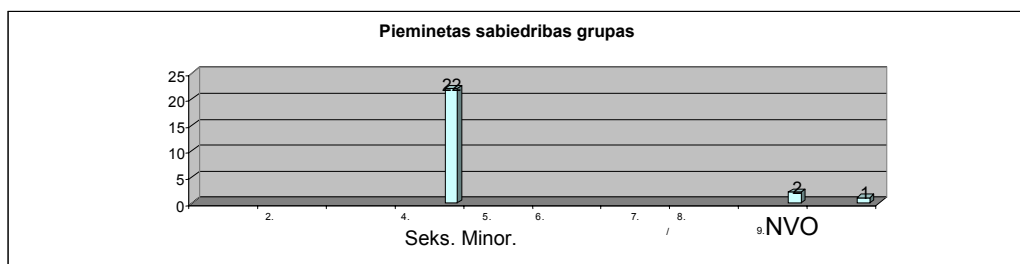
Rītdiena

Rītdiena ir bezmaksas laikraksts, kas iznāk divas reizes nedēļā – otrdienās un sestdienās. Šajā pētījuma posmā Rītdienā tika analizēti 23 raksti, kuros saskatītas atsevišķas sabiedrības grupas deleģitimējošas stratēģijas.

Pieminētās sabiedrības grupas

Visās minētajās laikraksta Rītdiena publikācijās pieminētas divas no šajā pētījumā apskatītajām sabiedrības grupām⁹ – seksuālās minoritātes (22 gadījumos) un nevalstiskās organizācijas (NVO) – 2 gadījumos.

Rītdiena savos rakstos uzsver, ka tā cīnās pret seksuālajām minoritātēm, definējot tās kā sabiedrībai kaitīgas un izsmejot iecietīgu attieksmi pret šo grupu. Tāpēc šī laikraksta saturs uzskatāmi demonstrē, kā konkrēta politika ietekmē medija satura veidošanu, jo dažādos rakstos, no dažādiem aspektiem tiek kultivēta neiecietīga attieksme pret seksuālajām minoritātēm un tiem, kas ar iecietību izturas pret šo sabiedrības grupu. Lai arī seksuālo minoritāšu problemātika Rītdienā skatīta regulāri un sasaistot to ar dažādiem tematiem, visos materiālos demonstrēta negatīva, noliedzīga un izslēdzīga attieksme, kas panākta ar vienvērtīgu faktu un viedokļu atlasī, ignorējot pretējus viedokļus. Arī lasītāju intervijās, kurās it kā apkopoti dažādu cilvēku viedokļi, tie ir izteikti no vienpusīgām pozīcijām – neiecietīgi.

⁹ Grupu un publikāciju kopskaits atšķiras, jo vienā rakstā var būt pieminētas vairākas grupas.

Rakstu temati

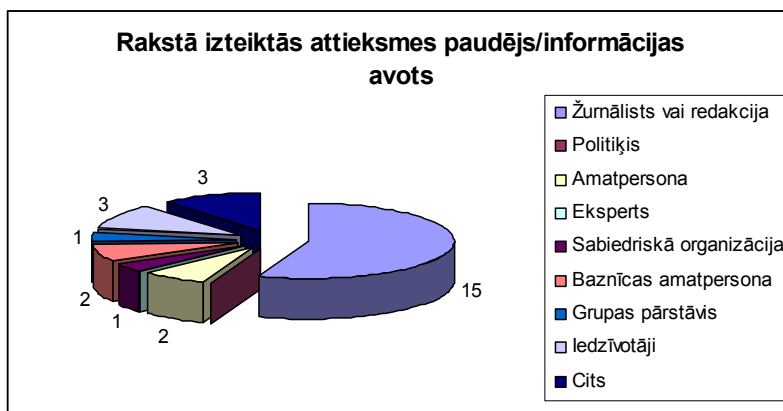
Rakstu temati¹⁰ laikrakstā Rītdiena lielākoties saistīti ar grupas aktivitātēm un valsts politikas attiecībā uz grupu aprakstīšanu. Vairākos rakstos apspriesta neiecietības problemātika, uzklausi baznīcas amatpersonas vai politiķa viedoklis. Ja vienā rakstā proporcionāli apspriesti vairāki temati, tad tie monitoringa gaitā ir fiksēti. Rītdienā pētījumā iekļautajā laika periodā netika atrasti raksti, kuros būtu atspoguļoti pētījumā iekļauto sabiedrības grupu pārstāvju dzīves stāsti vai publikācijas par pētījumiem, kas raksturotu kādas šajā pētījumā iekļautās sabiedrības grupas situāciju.

Izmantotās izslēgšanas stratēģijas

Laikrakstā Rītdiena 22 rakstos identificēti 57¹¹ gadījumi, kad tekstā izmantotas dažādas deleģitīmācijas stratēģijas. Visvairāk gadījumu attiecas uz stratēģiju „norāda grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” (21 gadījums). Šī stratēģija pārsvarā realizēta asociējot grupu kā kopumā nelabvēlīgu parādību, kā arī rādot prasības pēc minoritātes tiesībām kā mēģinājumu panākt mazākuma pārsvaru pār vairākumu. Laikrakstā Rītdiena 13 gadījumos pamatota grupas izslēgšana no publiskās telpas politikas, 9 gadījumos izmantota stratēģija „pamato grupas tiesību ierobežošanu” un 8 gadījumos - stratēģija „norāda, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm realizē ārvalstu sponsoru intereses”. Piecas reizes avīzē Rītdiena fiksēta deleģitīmācijas stratēģija „sūdzas par grupas aktivitāti”. Tā kā gandrīz visos avīzes Rītdiena rakstos neiecietība vērsta pret seksuālajām minoritātēm, var teikt, ka minētās stratēģijas izmantotas pārsvarā neiecietības izrādīšanai pret šo sabiedrības grupu.

Rakstu viedokļu un informācijas avoti

Pētījuma kritērijiem atbilstošajos avīzes Rītdiena rakstos deleģitīmējošās stratēģijas pielietojusi pārsvarā žurnālisti vai redakcija (15 gadījumi), jo šajā laikrakstā analizēts salīdzinoši liels skaits komentāru. Piecos gadījumos tās atrodamas arī iedzīvotāju un baznīcas amatpersonu viedokļos¹².

¹⁰ Rakstu tematu un rakstu kopskaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā var tikt fiksēti vairāki būtiski temati.

¹¹ Rakstu kopskaits un stratēģiju skaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā, pat vienā rindkopā vai teikumā var tikt izmantota vairākas stratēģijas un to izpausmes. Tādā gadījumā tās pētījumā tiek fiksētas.

¹² Avotu un pētījumā analizēto rakstu skaits atšķiras, jo vienā rakstā var būt fiksēti vairāki avoti.

Aizspriedumaina valoda

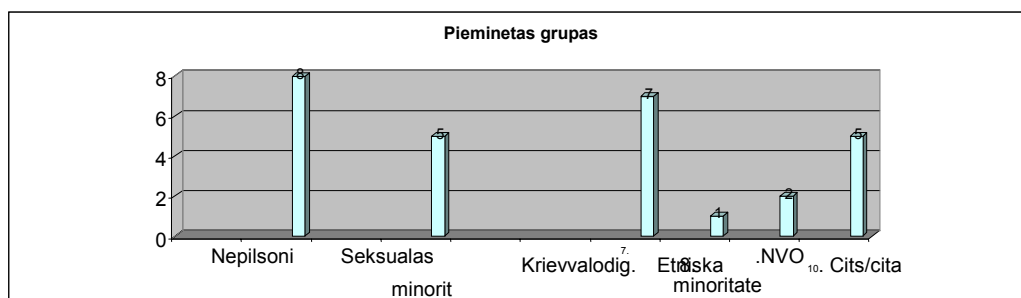
No 22 šajā laikā periodā pētījuma grupas atlasītajiem Rītdienas rakstiem, 9 gadījumos identificēta aizspriedumaina valoda. 7 reizes tā izmantota runājot par seksuālajām minoritātēm, vienu – par NVO, vienu – par citu tematu.

Latvijas Avīze

Latvijas Avīzē (LA) četrpadsmit nedēļu laikā tika atlasīti 25 raksti, kuros deleģitimējošā formā pieminētas kādas no pētījuma uzmanības lokā esošajām sabiedrības grupām. Lielākā daļa no tiem publicēti laikraksta ziņu rubrikās, piemēram, „Šodien” un „Latvijas ziņas”, atsevišķi raksti, kuros izmantotas dažas sabiedrības grupas izslēdzošas stratēģijas publicēti viedokļu rubrikās „Komentāri, Viedokļi”, „Aptauja”, „Lasītāju balsis”, „Intervija”. Atsevišķi deleģitimējoši viedokļi iekļauti LA rubrikā „Citi raksti”, kurā tiek publicēti citu laikrakstu citāti.

Pieminētās sabiedrības grupas

LA visbiežāk deleģitimējošu attieksmi izteikusi pret nepilsoņiem (8 gadījumi) un krievvalodīgajiem Latvijas iedzīvotājiem (7 gadījumi), kā arī pret seksuālajām minoritātēm (5 gadījumi) un citām (5 gadījumi; lielākoties tie ir latvieši, kas skatīti ar pašizslēdzošu, pašmarginalizējošu attieksmi, un reliģiskās minoritātes).

Rakstu temati

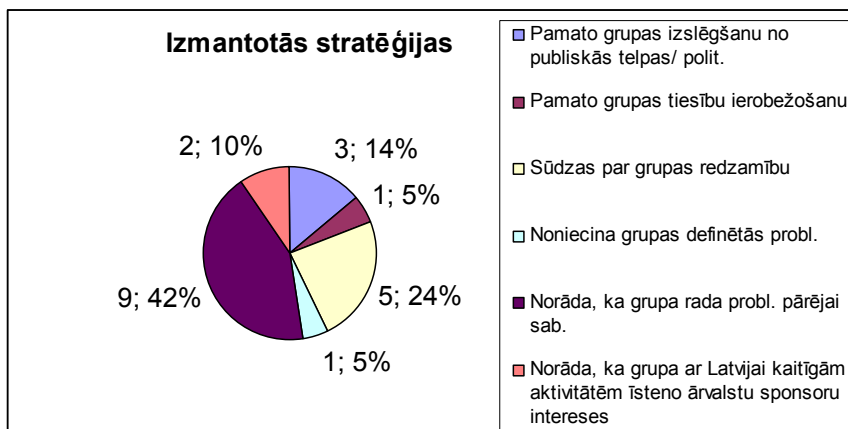
Rakstu temati¹³ Latvijas Avīzē visbiežāk ir saistīti ar valsts politiku attiecībā pret grupu un grupas aktivitātēm, kā arī politiķa vai baznīcas līdera izteiktu viedokli.

Izmantotās deleģitimējošās stratēģijas

LA saturā visvairāk fiksēta izslēgšanas stratēģija „norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” (9 gadījumi) un „sūdzas par grupas redzamību” (5 gadījumi)¹⁴. Dažas reizes LA saturā realizēta stratēģija „pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas/politikas”, stratēģija, ar kuras palīdzību tiek norādīts, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm īstēni ārvalstu sponsoru intereses, kā arī noniecinātas grupas definētās problēmas.

¹³ Rakstu tematu un rakstu kopskaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā var tikt fiksēti vairāki būtiski temati.

¹⁴ Stratēģiju un rakstu skaits ir atšķirīgs, jo vienā rakstā var tikt izmantotas un atbilstoši fiksētas vairākas izslēgšanas stratēģijas vai to realizācijas veidi.

Latvijas avīzē visvairāk izslēdzošo stratēģiju izmantots pret nepilsoņiem, galvenokārt norādot, ka šī grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai, kā arī pamatojot šīs grupas izslēgšanu no publiskās/politikas un pamatojot grupas tiesību ierobežošanu.

Aizspriedumaina valoda

25 šajā laika periodā atlasītajos LA rakstos, 15 reizes fiksēts aizspriedumainas valodas lietojums un 5 reizes publicēti aizspriedumaini citāti, proti, kāda cilvēka teiktais atveidots kariķēti vai nievājoši.

Aizspriedumaina valoda visbiežāk (6 reizes) izmantota runājot par nepilsoņiem, pāris reizes tā lietota, rakstot par nelatviešiem un seksuālajām minoritātēm. Aizspriedumainu valodu, kas lietota runājot par nepilsoņiem, raksturo šāds LA citāts: „Ja viņi paliek nepilsoņi un nepiedalās vēlēšanās, tad, es domāju, ka viņiem par šo valsti simtprocentīgi būs nosplauties, jo viņiem nebūs nekādas piesaistes šai valstij. Tad ir risks, ka atsevišķās situācijās viņus var izmantot ne Latvijas valsts interesēs. (..) Protams, risks ir arī tad, ja šīm personām dod tiesības vēlēties pašvaldības. Daļa pilsoņu uzskata, ka tieši šāds solis radītu nestabilitāti. Tad pašvaldības vēlē viens elektorāts, bet parlamentu – cits. Rodas pretruna, un varam sagaidīt daudz lielākas nesaskaņas starp lielo pilsētu un valsts vadību. Ir iespējams, ka nepilsoņi nobalso par tādiem spēkiem, kuri nav pie varas valstī. Tad stabilitāte tiešām var samazināties.”

Nepilsoņus raksturojot, vairākkārt izmantoti aizspriedumaini citāti. Tāds velēts arī seksuālajām minoritātēm, piemēram, „Nu ko jūs! Jā, dabā varbūt ir pusotra vai divi procenti īpatņu, kuriem ir homoseksuālas tieksmes. Bet ar to nevajag lepoties. Tā ir nelaime jebkurā gadījumā. Protams, nedrīkst būt ierobežojumu ieņemt amatus vai kaut kur strādāt. Bet lielākā daļa ir izvirtuļi. Es šitiem praidistiem varētu ieteikt – padzīvojiet kādu laiciņu cietuma lielajā kamerā, tad jums visa bauda pāries!”

Diena

Četrpadsmit nedēļu laikā laikrakstā Diena atlasīti deviņi raksti, kuros izmantotas izslēdzošas stratēģijas pret kādu no projekta uzmanības lokā esošajām sabiedrības grupām.

Pieminētās sabiedrības grupas

Dienas publikācijās izslēdzoši visbiežāk (4 gadījumi) pieminētas seksuālās minoritātes un nepilsoņi (2 gadījumi).

Rakstu temati

Tāpat kā citos pētījumā apskatītajos laikrakstos, Dienā publicētajos rakstos apspriesta valsts politika attiecībā pret grupu, grupas aktivitātes, politika viedoklis un daži citi temati.

Izmantotās stratēģijas

Laikraksta Diena publikācijās identificētas četras kādu grupu izslēdzošas stratēģijas: „sūdzas par grupas redzamību” (3 gadījumi), „norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” (2 gadījumi); „pamato grupas izslēgšanu no publiskās telpas” un „norāda, ka grupa ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm īstēni ārvalstu sponsoru intereses” – viens gadījums katra.

Runājot par **nepilsoņiem** vienu reizi izmatota stratēģija – „norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai”. Tā pielietota arī rakstot par **seksuālajām minoritātēm**, pret kurām izmantota arī stratēģija „sūdzas par grupas redzamību” un „pamato grupas izstumšanu no publiskās telpas”.

Rakstu avoti

Tajos laikraksta Diena rakstos, kur izteikta izslēdzošā attieksme, to izrādījuši iedzīvotāji (4 gadījumi), žurnālists vai redakcija (2 gadījumi), politiķis (2 gadījumi), baznīcas amatpersona – 1 gadījums. **Jāņem vērā, ka redakcijas un žurnālistu izmantoto izslēdzošo stratēģiju skaits laikrakstā Diena ir daudz zemāks par pārējiem monitoringa iekļautajiem laikrakstiem, izņemot laikrakstu Telegraf.**

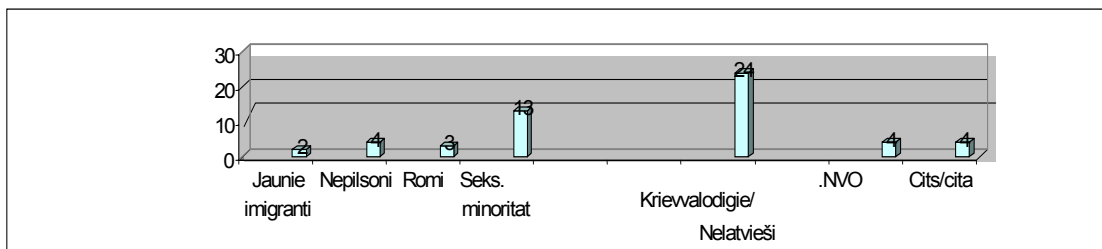
Vesti Sevodnja

Laikrakstā Vesti Sevodnja (VS) atlasīti 54 raksti, kuros identificētas kādas sabiedrības grupas izslēgšanas pazīmes. Lielākā daļa no šiem rakstiem publicēti ziņu rubrikās, tomēr, ņemot vērā krievu preses tradīciju neatdalīt faktus no komentāriem, lielāko daļu izslēdzošo izteikumu autori ir žurnālisti vai redakcija, kas komentē notikumus vai citu avotu teikto. Šajā laikā izslēdzošās stratēģijas lielākoties izmantotas rakstot par diviem notikumiem: 16.marta latviešu leģionāru atceres dienu un Gājienu par līdztiesību (Riga Pride 2007) jūnija sākumā.

Avīzē visbiežāk deleģimitējoši pieminēti krievvalodīgie/nelatvieši (24 gadījumi) un seksuālās minoritātes (13 gadījumi). **Analizējot rakstu saturu, var secināt, ka pieminot nelatviešus un nepilsoņus (4 gadījumi), VS nereti citē atsevišķus radikālu latviešu politiķu vai mediju izteikumus, kas vērsti pret šīm grupām,**

tādējādi cenšoties saviem lasītājiem radīt iespaidu par kritisku nelatviešu un nepilsoņu situāciju Latvijā. Vienlaikus ar šīm publikācijām tiek pievērsta pārāk liela uzmanība dažu, Latvijas politikajā vidē maznozīmīgu, bet radikāli noskaņotu politiķu pārliecībai (piemēram, A.Garda), neadekvāti novērtējot viņu vietu un ietekmi.

Pieminētās grupas

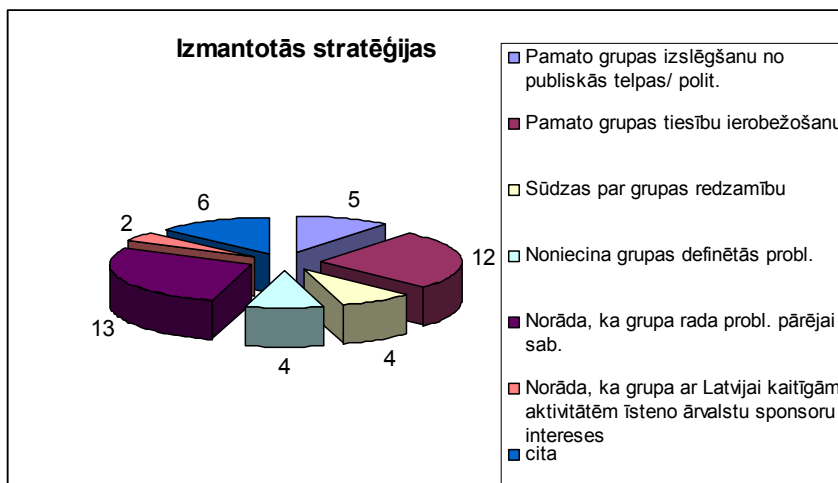

Rakstu temati

VS saturā visvairāk izslēdzošu tekstu atrodami publikācijās par valsts politiku attiecībā pret grupu (13 gadījumi), politiķu viedokli (10 gadījumi) un rakstos par neiecietību (9 gadījumi) un rakstos, kur uzklauts ierēdņa viedoklis (7 gadījumi).

Izmantotās stratēģijas

Šajā laikrakstā, izslēdzoši rakstot par nelatviešiem, nepilsoņiem un seksuālajām minoritātēm, visbiežāk izmantotas šādas stratēģijas: „norāda, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai” un „pamato grupas tiesību ierobežošanu”. **Gadījumos, kad šīs stratēģijas tiek attiecinātas uz nelatviešu un nepilsoņu grupām, laikraksts veicina šīs grupas pašmarginalizāciju, lai atkal un atkal uzsvērtu nelatviešu un nepilsoņu grupas neapmierinošos stāvokli un netaisnīgo valsts politiku attiecībā pret šīm grupām.**

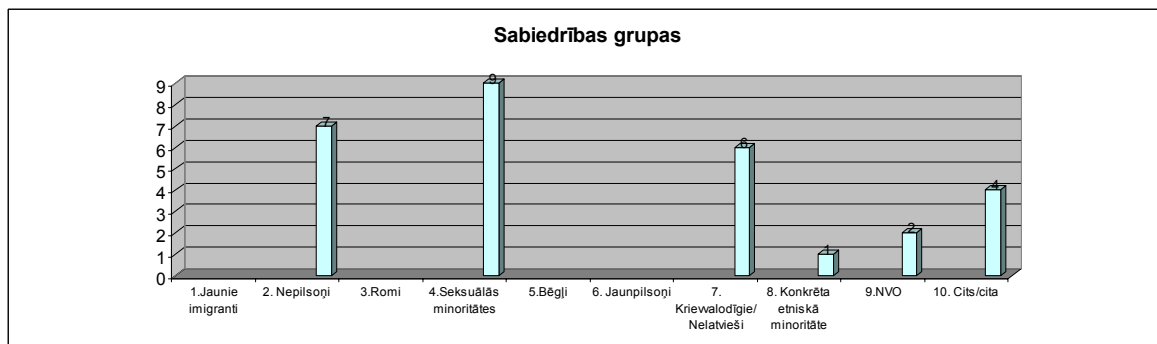

Rakstu avoti

Lielākoties deleģīmitējošo rakstu avoti VS ir politiķi vai žurnālisti, kā arī sabiedrisko organizāciju pārstāvji, kā arī gurpas pārstāvji.

Čas

Četrpadsmit nedēļu laikā laikrakstā Čas atlasīti 26 raksti, kuros identificētas izslēdzošas stratēģijas. Šajā avīzē visvairāk izslēdzošo materiālu veltīts seksuālajām minoritātēm (9 gadījumi), nepilsoņiem (7 gadījumi) un krievvalodīgajiem (6 gadījumi).

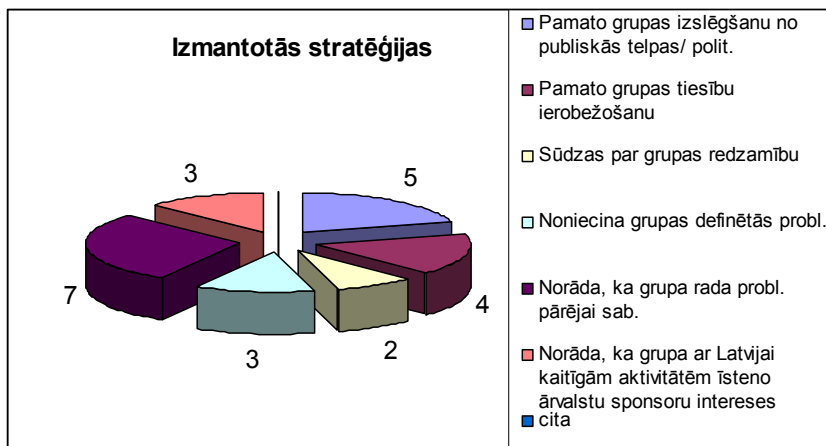

Rakstu temati

Čas visvairāk pievērsies valsts politikai attiecībā pret grupām un grupas aktivitātēm, kā arī neiecietībai. Šajā laikrakstā ir pāris materiāli, kuros aprakstīts grupas pārstāvja dzīves stāsts un personības iesaiste politikā.

Izmantotās stratēģijas

Avīzē, rakstot par minētajām trīs sabiedrības grupām, visbiežāk norāda, ka tā rada problēmas pārējai sabiedrībai, pamato tās izslēgšanu no publiskās telpas/politikas un pamato grupas tiesību ierobežošanu.

Rakstu avoti

Čas rakstos, kur identificētas izslēdzošas stratēģijas, pārsvarā tās izmanto žurnālisti, atsevišķos gadījumos – politiķi vai amatpersonas.

Telegraf

Četrpadsmit nedēļu laikā laikrakstā Telegraf atlasīti 5 raksti, kuros identificētas izslēdzošas stratēģijas. Pagaidām ir pārāk maz datu, lai izteiktu plašākus secinājumus, tomēr īsi var apkopot līdzšinējos rezultātus.

Šajā avīzē deleģitimējoši rakstīti par nevalstiskajām organizācijām, nelatviešiem un seksuālajām minoritātēm. Vairākos rakstos apskatītas grupas aktivitātes, vienā – ierēdņa viedoklis. Telegraf rakstos norādīts, ka grupa rada problēmas pārējai sabiedrībai un ar Latvijai kaitīgām aktivitātēm īsteno ārvalstu sponsoru intereses. Deleģitimējošo pieeju Telegraf rakstos vairākas reizes izteicis žurnālists, vienu – amatpersona, politiķis un grupas pārstāvis.

Mediju un Saeimas monitoringa sākumposma secinājumi

Monitoringa pirmo četrpadsmit nedēļu rezultāti parāda, ka izvēlētā monitoringa tēma – neiecietība un izslēdzošā attieksme pret atsevišķām sabiedrības grupām, kā arī mēģinājumi izslēgt šīs grupas no publiskās telpas, ir aktuāla.

Kā rāda Saeimas debašu un mediju diskursa analīzes rezultātu salīdzinājums, Saeimā izslēdzošās stratēģijas visbiežāk tiek izmantotas, mēģinot panākt nelatviešu kā grupas izslēgšanu no politikas. Savukārt, medijos neiecietība un izslēdzošā retorika ir biežāk vērsta ne tikai pret seksuālām minoritātēm, bet arī pret nelatviešiem un nepilsoņiem, un – kā jauna tendence – pret nevalstiskām organizācijām.

Nevar teikt, ka monitoringa starpziņojuma rezultāti apstiprina Latvijā līdz šim populāro uzskatu, ka latviešu prese un krieviski rakstošā prese ir divas nošķirtas pasaules ar savu diskrētu paņēmienu repertuāru un savām problēmām. Monitorings rāda, ka izslēdzošās stratēģijas attiecībā uz vismaz četrām grupām - seksuālām minoritātēm, nelatviešiem, nepilsoņiem un NVO – tiek reproducētas kā dažos latviešu, tā arī dažos krievu izdevumos. Abās valodās ir laikraksti (*NRA*, *Rītdiena*, *Latvijas Avīze*, *Vesti Sevodnja* un *Čas*), kur ne tikai politiķu un viedokļu līderu citātos, bet arī žurnālistu un redakcijas komentāros bieži sastopamas izslēdzošās stratēģijas attiecībā uz sabiedrības grupām. No otrās puses, abās valodās ir laikraksti, kas pārsvarā izvairās no izslēdzošu stratēģiju atkārtošānas – *Telegraf* un *Diena*.

No deleģitimējošo stratēģiju izmantošanas biežuma medijos un Saeimā var secināt, ka gan deputāti, gan mediji bieži izplata izslēdzošu un neiecietīgu retoriku par dažādu grupu un minoritāšu vietu sabiedrībā, tādā veidā radot šķēršļus demokrātiskai līdzdalības izpratnei. Tā ir nopietna problēma pilsoniskās līdzdalības attīstībai Latvijā, jo pilsoniskās līdzdalības pamats ir ticība indivīdu un sabiedrības grupu tiesībām iesaistīties publiskajā politikā.

Lielas iespējas mainīt šo situāciju un samazināt izslēdzošo un neiecietīgu attieksmi pret sabiedrības grupām būtu Saeimas deputātiem, Saeimas Mandātu un ētikas komisijai un Saeimas priekšsēdētājam, kas varētu censties samazināt to gadījumu skaitu, kad tiek pārkāpts Saeimas deputātu Ētikas kodekss. Politiskās diskusijas godīguma un tolerances principu ievērošana ir atkarīga arī no procedūrālā stingruma un Ētikas kodeksa kā debašu kvalitātes garanta izmantošanas.

Savukārt, medijos izslēdzošās un neiecietīgas retorikas gadījumu skaitu varētu samazināt pašu žurnālistu stingrāka attieksme pret žurnālistu ētikas principu neievērošanu profesionālā vidē. Žurnālistu izglītošanā par sabiedrības grupām, to sociālām izpausmēm un tiesībām uz līdzdalību publiskajā telpā lielāku lomu varētu spēlēt Latvijas Žurnālistu savienība un nevalstiskās organizācijas, kā arī augstskolu komunikācijas zinātnes katedras.